

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้ขายตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศในระบบกฎหมายไทยกับอนุสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศและตามกฎหมายของต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงสิทธิของผู้ขายต่อผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศหลังเกิดสัญญาซื้อขายขึ้นแล้วในระบบกฎหมายไทยในปัจจุบันเป็นหลักโดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับอนุสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ กฎหมายอังกฤษและกฎหมายอเมริกาประกอบกันว่ามีหลักกฎหมายที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และผลที่แตกต่างกันนั้นก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไร โดยจะศึกษาสิทธิของผู้ขายที่มีต่อผู้ซื้อในการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์เท่านั้น โดยจะไม่กล่าวถึงสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนโอนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ และจะไม่กล่าวถึงสัญญาจะซื้อจะขาย แต่จะศึกษาเฉพาะสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดทั้งที่ไม่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ และที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ รวมทั้งจะศึกษาถึงการซื้อขายผ่อนชำระในกรณีที่ผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระราคางวดใดงวดหนึ่ง สัญญาซื้อขายทรัพย์สินซึ่งยังมิได้กำหนดลงไว้แน่นอน (Unascertained Property) และการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง (Specific Property) เท่านั้น แต่จะไม่ศึกษาถึงสิทธิของผู้ขายตามใบตราส่งที่มีสิทธิต่อธนาคารไม่ว่าจะเป็นคู่สัญญาตาม Documentary Sale โดยตรง และที่เป็นคู่สัญญาตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตก็ตาม

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้ขายที่มีต่อผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศในระบบกฎหมายไทยกับอนุสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ กฎหมายของอังกฤษ และกฎหมายของอเมริกาได้ดังต่อไปนี้

1. สิทธิของผู้ขายภายหลังสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้ว

เมื่อสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเกิดขึ้นแล้ว ทั้งหลักกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า ป.พ.พ หลักกฎหมายอังกฤษ 1979 Act หลักกฎหมายอเมริกา UCC และตามอนุสัญญามีหลักเดียวกันคือ ผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้เข้าไปอยู่ในความครอบครองของผู้ซื้อ และผู้ซื้อมีหน้าที่ชำระราคาและรับมอบสินค้าที่ซื้อขาย โดยกรรมสิทธิ์ในสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีถ้าเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดไม่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์บังคับไว้ แต่คู่สัญญาอาจตกลงในสัญญาให้มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่าย

หนึ่งจะปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้หรือถึงเวลาที่ระบุไว้ในสัญญา ก่อน ซึ่งการส่งมอบ และการชำระราคา คู่สัญญาอาจตกลงกำหนดให้เกิดขึ้นพร้อมกับสัญญาซื้อขายเกิดขึ้น หรือ อาจจะตกลงให้กระทำหลังจากสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้วก็ได้ ซึ่งหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายนี้คู่ สัญญา มีเสรีภาพในการที่จะตกลงกันได้ว่าจะให้ฝ่ายใดมีหน้าที่ประการใดบ้าง ในส่วนที่ไม่ได้ ตกลงกันไว้ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่มีผลบังคับเหนือสัญญานั้น ซึ่งเมื่อสัญญา ซื้อขายเกิดขึ้นแล้วผู้ขายมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายให้กับผู้ซื้อ

สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่คู่สัญญาต่างมีสิทธิและหน้าที่จะต้องปฏิบัติ ต่อกันตามกฎหมายและตามข้อกำหนดของสัญญาซึ่งตาม ป.พ.พ มาตรา 461 ได้กำหนดหน้าที่ ของผู้ขายไว้โดยผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ซึ่งการส่งมอบนั้นจะทำอย่างหนึ่ง อย่างใดก็ได้สุดแต่ว่าเป็นผลให้ทรัพย์สินนั้นไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้ซื้อตามมาตรา 462 แห่งป.พ. พ กล่าวคือ การส่งมอบเป็นการมอบหรือการโอนการครอบครองทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อเป็นการ โอนโดยสมัครใจ ซึ่งคำว่า “เงื้อมมือ” นั้นมีความหมายว่า กระทำการใดๆให้มีผลให้ทรัพย์สินอยู่ ในความครอบครองหรือดูแลรักษา (custody or control) หรือสิทธิจำหน่ายจ่ายโอนของผู้ซื้อ (at the disposal of the buyer) แต่ถ้าในสัญญากำหนดว่าให้ส่งทรัพย์สินซึ่งขายนั้นจากที่แห่ง หนึ่งไปถึงอีกแห่งหนึ่ง การส่งมอบย่อมสำเร็จเมื่อส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขนส่งตามมาตรา 463 แห่ง ป.พ.พ¹ ซึ่งการซื้อขายระหว่างประเทศส่วนใหญ่จะต้องมีการส่งทรัพย์สินที่ซื้อขาย จากประเทศของผู้ขายไปยังประเทศของผู้ซื้อหรือประเทศที่สาม แต่มิได้หมายความว่าสัญญา ซื้อขายระหว่างประเทศจะต้องมีข้อกำหนดว่าให้ส่งทรัพย์สินที่ขายนั้นจากที่แห่งหนึ่งไปถึงอีก แห่งหนึ่งเสมอไปเนื่องจากคู่สัญญาอาจมีการตกลงซื้อขายกันระหว่างประเทศโดยไม่ได้ตกลงให้ ส่งทรัพย์สินไปอีกประเทศหนึ่งก็ได้ แต่ในกรณีที่มีการตกลงให้ส่งทรัพย์สินจากประเทศหนึ่งไป อีกประเทศหนึ่งไม่ว่าจะเป็นประเทศของผู้ซื้อเองหรือไม่ก็ตามและคู่สัญญาได้ตกลงให้นำ Incoterms มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขายในการกำหนดหน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบสิน ค่า ซึ่ง Incoterms จะเป็นตัวกำหนดหน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบสินค้าที่ถือว่าเป็นการส่งมอบ โดยชอบแล้ว ณ จุดที่แตกต่างกันตามสัญญาซื้อขายในเทอมที่ต่างกัน เช่น สัญญาซื้อขายใน เทอม Ex Works กำหนดหน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบโดยการเตรียมสินค้าให้พร้อมเพื่อให้ผู้ซื้อ มารับมอบได้ ณ สถานที่ที่ระบุไว้เพื่อทำการส่งมอบในวันที่หรือภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือ

¹ ประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร บุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิชย์ลักษณะซื้อขาย, หน้า 125-126.

ถ้ามิได้ระบุสถานที่หรือเวลาเอาไว้ให้เตรียมสินค้าให้พร้อมเพื่อผู้ซื้อมารับมอบได้ ณ สถานที่และในเวลาอันเป็นปกติสำหรับการส่งมอบสินค้านั้น ส่วนสัญญาซื้อขายในเทอม FOB (Free on Board) กำหนดหน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบสินค้าลงเรือ ณ ท่าเรือขนส่งสินค้าตามที่ระบุในสัญญาซื้อขายตามที่ผู้ซื้อได้แจ้งให้ทราบว่าเป็นเรือสำเภา ท่าเรือไหน ภายในวันที่หรือภายในระยะเวลาที่กำหนดเป็นต้น อย่างไรก็ตามการส่งมอบให้แก่ผู้ขนส่งไม่ได้หมายความว่า การส่งมอบสำเร็จตามความหมายของมาตรา 463 เสมอไป เช่น สัญญาซื้อขายในเทอม DES (Delivered Ex Ship) กำหนดหน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบโดยการส่งสินค้าลงเรือเพื่อให้สิทธิจำหน่ายโอนแก่ผู้ซื้อ ณ จุดที่เป็นสถานที่ขนถ่ายสินค้าออกจากเรือในท่าเรือที่เป็นจุดหมายปลายทาง เป็นต้น²

ในกรณีที่คู่สัญญาซื้อขายไม่มีข้อตกลงหรือมิได้แสดงเจตนาไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะพึงชำระหนี้ ณ สถานที่ใด ถ้าเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ณ สถานที่ที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเวลาก่อให้เกิดสัญญาซื้อขาย แต่ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านว่าต้องส่งมอบแก่ผู้ซื้อ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของผู้ซื้อตามมาตรา 324 แห่ง ป.พ.พ แต่โดยทั่วไปสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจะมีข้อตกลงว่าให้ส่งมอบ ณ สถานที่ใด ไม่ว่าจะตกลงกันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายจึงไม่น่ามีปัญหาที่จะต้องนำหลักเกณฑ์ในมาตรา 324 มาพิจารณา แต่ในกรณีทำสัญญาซื้อขายและตกลงให้มีการขนส่งสินค้าซึ่งมีบางกรณีที่คู่สัญญาซื้อขายมิได้ตกลงไม่ว่าชัดแจ้งหรือโดยปริยายว่าจะส่งสินค้าลงเรือ ณ ท่าเรือใด ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ขายมีโรงงานอยู่หลายแห่ง หลายประเทศ หากเป็นกรณีสัญญาซื้อขายในเทอม CIF ผู้ซื้ออาจไม่สนใจว่าผู้ขายจะส่งสินค้าที่ซื้อขายลงเรือ ณ ที่ใด ตราบใดที่สินค้านั้นถูกต้องตามที่ตกลงซื้อขายกันและได้ตกลงราคากันแล้วเนื่องจากผู้ขายเป็นผู้จัดหาสินค้าและส่งมอบสินค้านั้นให้กับผู้ขนส่งที่ผู้ขายจัดหาเองโดยผู้ขายเป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่ง และรับภาระค่าใช้จ่ายในการทำสัญญาไปยังเมืองท่าปลายทางตามที่ตกลงไว้ใน การขนส่งสินค้าไปให้ผู้ซื้อ แต่ถ้าหากเป็นกรณีสัญญาซื้อขายในเทอม Ex Works ซึ่งผู้ซื้อมีหน้าที่ไปรับสินค้า ณ สถานที่ทำการของผู้ขายหรือสัญญาซื้อขายในเทอม FAS หรือ FOB ซึ่งผู้ซื้อมีหน้าที่จัดหาเรือไปรับสินค้าที่ท่าเรือที่ส่งสินค้า ผู้ซื้อจะต้องทราบว่าจะไปรับสินค้า ณ สถานที่ใดหรือท่าเรือใด กรณีเช่นนี้ก็ต้องอาศัยการตีความตามความประสงค์ในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีตามมาตรา 368 แห่ง ป.พ.พ มาพิจารณา หากพิจารณาแล้วยังไม่สามารถทราบถึงสถานที่รับสินค้าหรือท่าเรือที่จะส่งสินค้าได้เนื่องจากผู้ขายมีโรงงานหลายแห่งและหลายประเทศอาจต้องตีความโดยใช้หลักเกณฑ์

² ขวลิต อรรถศาสตร์, "กฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายระหว่างประเทศ," ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 77-78.

ตามมาตรา 324 คือ ถ้าเป็นการส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วต้องส่งมอบกัน ณ สถานที่ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้อยู่ในเวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้³

นอกจากนี้ป.พ.พ.มาตรา 461 ไม่ได้บัญญัติในเรื่องเอกสารไว้เพียงแต่บัญญัติว่าผู้ขายจะต้องส่งมอบทรัพย์สินซึ่งซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อเท่านั้น ซึ่งการทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศโดยมีการตกลงให้ส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายจากประเทศหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่ง ใครจะเป็นผู้จัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งและเอกสารการส่งออก เช่น ใบอนุญาตการส่งออกนอกประเทศ ใบรับรองคุณภาพสินค้า เป็นต้น ถ้าคู่สัญญาได้มีการตกลงกันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ให้เป็นไปตามนั้น หรือในกรณีที่คู่สัญญาตกลงให้นำ Incoterms มาใช้เป็นเงื่อนไขในการขนส่งสินค้าซึ่งกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายไว้แตกต่างกันไปตามเทอมที่ต่างกันก็ให้เป็นไปตามที่ตกลงกันซึ่งปกติการทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศโดยกำหนดให้มีการส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งจะมีการตกลงให้นำ Incoterms มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขาย ซึ่งแต่ละเทอมจะกำหนดหน้าที่ของผู้ขายและผู้ซื้อไว้รวมทั้งการจัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการส่งสินค้าออกนอกประเทศและการนำสินค้าเข้าประเทศ ตรงนี้จึงไม่น่ามีปัญหาว่าใครจะเป็นผู้จัดหาเอกสารดังกล่าว ในส่วนของการส่งมอบเอกสารมาตรา 461 ไม่ได้บัญญัติไว้ แต่ถ้าคู่สัญญาตกลงกันไว้ในเรื่องดังกล่าวไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ให้เป็นไปตามนั้นแต่ถ้าคู่สัญญาไม่ได้ตกลงไว้ก็ต้องอาศัยการตีความตามประสงค์ในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีตามมาตรา 368 แห่ง ป.พ.พ ด้วย

ซึ่งตามหลักกฎหมายของอนุสัญญา หลักกฎหมายอังกฤษ 1979 Act และหลักกฎหมายอเมริกา UCC ได้มีหลักเหมือนกับ ป.พ.พ.ไทย กล่าวคือ ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายให้อยู่ในความครอบครองหรืออยู่ในเงื้อมมือของผู้ซื้อ ถ้าสัญญาซื้อขายได้ตกลงให้มีการส่งมอบ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะก็ให้เป็นไปตามที่ตกลงกัน แต่ถ้าไม่มีการระบุสถานที่โดยเฉพาะแต่มีการตกลงให้ส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังประเทศหนึ่งและมีการตกลงให้นำ Incoterms มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา ซึ่งแต่ละเทอมใน Incoterms ได้กำหนดจุดที่ถือว่ามี การส่งมอบสินค้าแตกต่างกันไปตามเทอมที่แตกต่างกันแล้วก็ให้เป็นไปตามนั้น แต่ถ้าไม่มีการตกลงให้นำ Incoterms มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา แต่ในสัญญามีเรื่องของการขนส่งสินค้า จุดที่ถือว่ามี การส่งมอบสินค้าแล้วคือ จุดที่ส่งมอบสินค้าให้กับผู้ขนส่งรายแรก นอกจากนี้ในกรณีที่ไม่มีระบุสถานที่ในการส่งมอบและสัญญาซื้อขายไม่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าแล้วและสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าเฉพาะอย่างซึ่งเป็นที่รู้จักกันระหว่างคู่สัญญาในขณะที่ทำสัญญาซื้อขายว่าสินค้านั้น

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78-79.

อยู่ ณ ที่ใดแล้วก็ให้ถือสถานที่นั้นเป็นสถานที่ส่งมอบ นอกจากนั้นตาม 1979 Act UCC และอนุสัญญาฯ ยังได้กำหนดเพิ่มเติมต่อไปว่าถ้าเป็นกรณีอื่น ๆ นอกเหนือจากกรณีดังกล่าวข้างต้นแล้ว การส่งมอบสินค้านั้น คือ การจัดการให้สินค้าอยู่ในเงื้อมมือของผู้ซื้อ ณ สถานที่ประกอบธุรกิจของผู้ขายในเวลาที่ทำสัญญาซื้อขาย ส่วน ป.พ.พ. นั้นได้บัญญัติว่าถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านว่าต้องส่งมอบแก่ผู้ซื้อ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของผู้ซื้อตามมาตรา 324 นอกจากนี้ยังมีมาตรา 368 แห่ง ป.พ.พ. ในเรื่องการตีความตามความประสงค์ในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีมาพิจารณาถ้าเกิดปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ในการส่งมอบด้วยตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากนี้ในอนุสัญญาได้มีการกำหนดหน้าที่ข้างเคียงของผู้ขายในการที่จะต้องกระทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายตามข้อ 32 และเรื่องการส่งมอบเอกสารไว้ด้วยในข้อ 34 โดยกำหนดให้ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินตามชนิด ปริมาณ และคุณภาพตามที่ตกลงไว้ในสัญญา และมีหน้าที่บรรจุหีบห่อตามแบบที่สัญญากำหนดหรือตามควรแก่สภาพของสินค้านั้น ๆ รวมทั้งผู้ขายยังมีหน้าที่ข้างเคียงเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าและส่งมอบเอกสารในเวลาและตามแบบที่กำหนดไว้ในสัญญา ถ้าผู้ขายส่งมอบเอกสารก่อนเวลาที่กำหนดไว้ ถ้าเอกสารขาดตกบกพร่องยังไม่เป็นไปตามที่ตกลงไว้ ผู้ขายมีสิทธิแก่เอกสารให้ถูกต้องได้จนกระทั่งถึงเวลาที่กำหนดไว้ให้ส่งมอบ ถ้าการใช้สิทธิของผู้ขายไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากโดยไม่สมควรหรือเกิดค่าใช้จ่ายอันไม่สมควรแก่ผู้ซื้อ แต่อย่างไรก็ดีผู้ซื้อจะมีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา⁴ ซึ่ง 1979 Act UCC และ ป.พ.พ. ไทยจะไม่ได้กำหนดเรื่องการส่งมอบเอกสารไว้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีการทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศที่มีการตกลงให้ส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งคู่สัญญามักตกลงกำหนดให้นำ Incoterms มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซึ่งในเทอมแต่ละเทอมก็จะกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายในการจัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการส่งมอบสินค้าและเอกสารไว้จึงไม่น่ามีปัญหา และถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของสัญญาก็ถือว่าคู่สัญญาฝ่ายนั้นผิดสัญญา

ในส่วนเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้านั้น ป.พ.พ. ได้บัญญัติในเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ไว้ในมาตรา 458-460 โดยบัญญัติเป็นหลักทั่วไปไว้ในมาตรา 458 ให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่เมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกันโดยไม่ต้องคำนึงว่ามีการส่งมอบหรือชำระราคากันหรือยัง เว้นแต่สัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขบังคับไว้ กรรมสิทธิ์ยังไม่

⁴ มาณพ นาคทัต, "กฎหมายที่เกี่ยวกับคดีการค้าระหว่างประเทศ: สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ," ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 38.

โอนไปจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเงื่อนไขเวลานั้นตามมาตรา 459 ดังนั้น
 ในกรณีสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศที่มีข้อกำหนดให้กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าผู้
 ซื้อจะชำระราคาครบถ้วน จึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 459 นอกจากนี้ใน
 มาตรา 460 ยังได้กำหนดให้การซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอนกรรมสิทธิ์ยังไม่
 โอนไปจนกว่าจะได้หมายหรือนับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำโดยวิธีอื่นเพื่อให้บังตัว
 ทรัพย์สินนั้นแน่นอนแล้ว และถ้าเป็นการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แต่ยังไม่รู้ถึงกำหนดราคา
 ทรัพย์สินนั้นแน่นอน จนกว่าจะต้องนับ ชั่ง ตวง วัด หรือทำการอย่างอื่น หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดอัน
 เกี่ยวแก่ทรัพย์สินเพื่อให้รู้กำหนดราคาทรัพย์สินนั้นแน่นอน กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจน
 กว่าทำการหรือสิ่งนั้นได้ทำแล้ว

สำหรับเรื่องความเสี่ยงภัย (Risk) ในตัวสินค้าอยู่ที่ผู้ใด หมายถึง ผู้ที่รับบาป
 เเคราะห์หรือภัยพิบัติอันอาจเกิดขึ้นจากการที่สินค้านั้นสูญหายหรือเสียหาย โดยป.พ.พ.ได้
 บัญญัติไว้ในมาตรา 370 เว้นแต่คู่สัญญาจะตกลงเป็นอย่างอื่น ซึ่งคู่กรณีอาจจะทำความตกลง
 ให้ความเสี่ยงภัยอยู่กับผู้ขายถึงแม้กรรมสิทธิ์จะโอนไปยังผู้ซื้อก็สามารถทำได้ หรืออาจจะเป็น
 กรณีที่ความเสี่ยงภัยในตัวทรัพย์สินนั้นโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สิน
 เฉพาะสิ่ง แต่การทำให้ทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งไม่ทำให้กรรมสิทธิ์โอนเสมอไป เช่น
 มาตรา 460 วรรค 2 ในกรณีเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแต่ยังไม่กำหนดราคาทรัพย์สินแน่นอน หรือ
 มาตรา 459 กรณีสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขบังคับไว้ที่ทำให้กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนจน
 กว่าจะเป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขดังกล่าว ดังนั้นจากบทบัญญัติมาตรา 370 จึงหมาย
 ความว่ากรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยไม่จำเป็นต้องโอนตกติดไปพร้อมกันเสมอ นอกจากนี้ถือได้
 ว่าคู่สัญญาอาจตกลงให้ความเสี่ยงภัยโอนไปก่อนหรือหลังการโอนกรรมสิทธิ์ก็ได้ แต่ทั้งนี้ไม่อาจ
 ตกลงกันให้ความเสี่ยงภัยโอนไปก่อนเวลาที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายจะถูกทำให้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งได้

ในส่วนของความเสี่ยงภัยในตัวทรัพย์สินที่ซื้อขายกันตามสัญญาซื้อขายในเทอมที่
 ต่างกันของ Incoterms จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งในขณะที่ความเสี
 ภัยในตัวสินค้าโอนไปไม่ว่าจะภายใต้สัญญาซื้อขายในเทอมใดๆ ณ จุดนั้นสินค้าจะต้องได้รับการ
 กำหนดลงไว้แน่นอนหรือเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วเสมอ ดังนั้น ต้องถือว่าคู่สัญญาที่ตกลงซื้อขาย
 ในเทอมต่างๆตามที่กำหนดใน Incoterms ได้ตกลงให้ความเสี่ยงภัยโอนไป ณ จุดที่ Incoterms
 ได้กำหนดไว้

ในเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยนั้น อนุสัญญาไม่ได้บัญญัติเรื่องการโอน
 กรรมสิทธิ์ไว้ โดยปล่อยให้ปฏิบัติตามกฎหมายภายในของประเทศซึ่งมีผลบังคับเหนือสัญญา

แต่ในเรื่องความเสี่ยงภัยอนุสัญญาได้บัญญัติไว้ในข้อ 66-70 โดยวางหลักทั่วไปไว้ในข้อ 66 เช่นเดียวกับกับป.พ.พ. มาตรา 370 ที่ว่า ภาระความเสี่ยงในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อเมื่อใด ผู้ซื้อก็ต้องผูกพันชำระราคาทรัพย์สินแก่ผู้ขายหากทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหายเพราะอุบัติเหตุ เว้นแต่การสูญหรือเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของผู้ขาย นอกจากนี้อนุสัญญายังได้วางหลักเรื่องการโอนความเสี่ยงภัยเมื่อมีการส่งมอบสินค้าเช่นเดียวกับ UCC ของอเมริกาในมาตรา 2-509 โดยขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรรมสิทธิ์หรือการชำระราคาของผู้ซื้อ โดยคู่สัญญาอาจจะระบุความเสี่ยงภัยในความสูญหายไว้ในสัญญาซื้อขายก็ได้ ถ้าไม่ระบุไว้หลักโดยทั่วไปความเสี่ยงภัยไปความสูญหายจะตกอยู่กับคู่สัญญาที่ทำผิดสัญญา ซึ่งแตกต่างจาก 1979 Act ของอังกฤษ ที่วางหลักให้ความเสี่ยงภัยในสินค้าจะโอนเมื่อมีการโอนกรรมสิทธิ์ เว้นแต่คู่สัญญาจะตกลงเป็นอย่างอื่นตามมาตรา 20(1) และอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของมาตรา 20(2) และ (3) ของ 1979 Act

อย่างไรก็ตามในการซื้อขายระหว่างประเทศถ้ามีการนำ Incoterms มาเป็นเงื่อนไขข้อตกลงในการส่งมอบสินค้าแล้ว ความเสี่ยงภัยจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในจุดที่แตกต่างกันตามเงื่อนไขต่าง ๆ ของ Incoterms ที่คู่สัญญาได้ตกลงกำหนดกันไว้ ซึ่งจะไม่มีปัญหาเรื่องการโอนความเสี่ยงภัยที่บัญญัติแตกต่างกันในกฎหมายภายในของแต่ละประเทศและอนุสัญญา

นอกจากนั้นในเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้า 1979 Act ของอังกฤษได้กำหนดไว้ในมาตรา 16-19 โดยวางหลักไว้ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะโอนต่อเมื่อเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้กำหนดลงไว้แน่นอนโดยไม่มีเงื่อนไข (ไม่มีการสงวนสิทธิ์ในการจำหน่ายทรัพย์สินโดยขัดแย้งหรือปริยาย) ดังนั้นถือว่าเจตนาของผู้ขายมีผลสำคัญต่อการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าโดยไม่คำนึงว่าจะมีการส่งมอบสินค้าแล้วหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่จะตกลงเป็นอย่างอื่น ซึ่งบัญญัติไว้ละเอียดกว่าป.พ.พ.ของไทยที่กรรมสิทธิ์จะโอนไปยังผู้ซื้อทันทีเมื่อทำสัญญาซื้อขาย เว้นแต่คู่สัญญาจะกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาบังคับไว้ หรือต้องทำให้เป็นทรัพย์สินที่แน่นอนและรู้ราคาที่แน่นอน โดยแตกต่างจาก UCC ของอเมริกาที่มีหลักการโอนกรรมสิทธิ์จากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อผู้ขายปฏิบัติหน้าที่ในการส่งมอบสินค้าเสร็จสมบูรณ์ เว้นแต่คู่สัญญาจะตกลงเป็นอย่างอื่น ซึ่งลักษณะของสัญญาส่งมอบเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินว่าคู่สัญญาฝ่ายใดมีกรรมสิทธิ์ตามมาตรา 2-401

1.2 ผู้ขายมีสิทธิที่ได้รับชำระราคาค่าสินค้า

สิทธิที่จะได้รับชำระราคา ซึ่งมาจากหลักสัญญาต่างตอบแทนมาตรา 369 แห่ง ป.พ.พ. กล่าวคือ เมื่อผู้ขายปฏิบัติการส่งมอบสินค้าที่ซื้อขาย ผู้ขายก็มีสิทธิได้รับชำระราคา แต่ไม่ให้ใช้ในกรณีที่หนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนดชำระ ซึ่งการตกลงเรื่องการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย และการชำระราคาคู่สัญญาจะตกลงกันให้กระทำพร้อมกับสัญญาซื้อขายเกิดขึ้น หรือหลังจากสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้วก็ได้ ซึ่งเมื่อผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินโดยชอบแล้วเป็นหน้าที่ของผู้ซื้อที่จะต้องรับมอบทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อและใช้ราคาตามข้อสัญญาซื้อขายตามมาตรา 486 ป.พ.พ. เว้นแต่ผู้ซื้อจะมีสิทธิบอกไม่รับมอบได้ตาม มาตรา 465 และมาตรา 466 เพราะหากผู้ซื้อไม่ยอมรับทรัพย์สินโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ ผู้ซื้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดตามมาตรา 207

หน้าที่อีกประการหนึ่งของผู้ซื้อนอกจากหน้าที่ในการรับมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายแล้ว คือ หน้าที่ในการชำระราคา ซึ่งราคาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะถือว่าเข้าลักษณะสัญญาซื้อขาย คือ ผู้ซื้อต้องตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินให้แก่ผู้ขายตามมาตรา 453 เพียงแต่ตกลงว่าจะใช้ราคาเท่านั้นก็เป็นสัญญาซื้อขายแล้วยังไม่ต้องใช้ราคากันจริง ๆ ซึ่งคู่สัญญาอาจตกลงให้มีเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคาก็ได้ ส่วนราคาทรัพย์สินที่ซื้อขายจะได้กำหนดลงไว้ในสัญญาก็ได้หรือจะปล่อยให้กำหนดกันด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งดังได้ตกลงกันไว้ในสัญญาก็ได้ หรือจะถือเอาตามทางการที่คู่สัญญาประพฤติต่อกันอยู่นั้นก็ได้ ถ้าราคามีได้กำหนดเด็ดขาดอย่างใดตั้งว่าเวลานั้นผู้ซื้อจะต้องใช้ราคาตามสมควรตามมาตรา 487 ซึ่งถ้าหากคู่สัญญาซื้อขายมีข้อตกลงให้ชำระราคาเมื่อใด และโดยวิธีใด เช่น ชำระตามตัวแลกเงินเรียกเก็บ หรือเช็คเตอร์ออฟเครดิต ผู้ซื้อก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนั้น ซึ่งสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศมักมีข้อกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ชำระราคากันไว้แต่ถ้าไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเวลาไว้ หลักกฎหมายไทยได้กำหนดไว้ว่าให้ส่งมอบทรัพย์สินซึ่งขายนั้นเวลาใดทำให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเวลาอันเดียวกันนั้นเป็นเวลากำหนดใช้ราคา⁵ และเนื่องจากสัญญาซื้อขายเป็นสัญญาต่างตอบแทน ถ้าในสัญญาไม่มีกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคาไซ้ ผู้ขายชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้ได้จนกว่าจะใช้ราคา⁶

นอกจากนี้ในเรื่องของราคาที่ต้องชำระจะต้องเป็นเงินตรา (Money Price) อาจเป็นเงินตราไทยหรือเงินตราต่างประเทศก็ได้ ถ้าหากกำหนดไว้เป็นเงินต่างประเทศ จะส่งใช้เป็น

⁵ ป.พ.พ มาตรา 490

⁶ ป.พ.พ มาตรา 468

เงินไทยก็ได้ โดยการแลกเปลี่ยนเงินนี้ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงินตามมาตรา 196 ซึ่งการซื้อขายระหว่างประเทศมักกำหนดราคาสินค้าเป็นเงินตราต่างประเทศ ดังนั้นผู้ซื้อซึ่งอยู่ในประเทศไทยจึงต้องนำเงินบาทไปซื้อเงินตราต่างประเทศจากธนาคารเพื่อส่งไปชำระราคาให้แก่ผู้ขาย ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 196 นี้จึงไม่ขัดกับวิधिปฏิบัติในการชำระราคาค่าสินค้าที่กำหนดเป็นเงินตราต่างประเทศ และในกรณีที่ไม่ได้ตกลงราคากันไว้ และไม่ได้กำหนดวิธีการคำนวณราคาสินค้าได้ มาตรา 487 ให้ถือเอาตามราคาที่คู่สัญญาประพติดต่อกันอยู่แต่ถ้าไม่ได้มีพฤติการณ์เช่นนั้นก็ให้ใช้ราคาตามสมควร (Reasonable Price) ซึ่งอย่างไรจะถือว่าเป็นราคาที่สมควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งแล้วแต่พฤติการณ์แต่ละกรณีเป็นเรื่องๆไป แต่ราคาสมควรมันไม่จำเป็นต้องเป็นราคาตลาด (Market Price) เสมอไป (Atiyah : p.85 อ้างถึงในศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาคะมาน และศาสตราจารย์ไพจิตร ปุญญพันธ์ , 2532 : 192) และในกรณีไม่ได้ตกลงสถานที่และเวลาการชำระราคาไว้ ผู้ซื้อก็ต้องชำระราคาเมื่อได้รับมอบทรัพย์สินที่ตนซื้อมาแล้วและชำระหนี้ ณ ภูมิลำเนาของผู้ขาย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าหลักกฎหมายของอนุสัญญา หลักกฎหมายอังกฤษ 1979 Act หลักกฎหมายอเมริกา UCC ในเรื่องผู้ขายมีสิทธิได้รับชำระราคาค่าสินค้าจากผู้ซื้อที่มีลักษณะเหมือนกับ ป.พ.พ.ของไทย กล่าวคือ เมื่อเกิดสัญญาซื้อขายแล้วผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบสินค้าโดยผู้ซื้อมีหน้าที่รับมอบสินค้าที่ซื้อขายและชำระราคาอันเป็นหลักสัญญาต่างตอบแทน ถ้าไม่มีการตกลงเงื่อนไขการชำระราคาหรือไม่ได้กำหนดเวลาการชำระราคากันไว้ และหากมีการตกลงให้ชำระราคาเมื่อใดและโดยวิธีใด ผู้ซื้อก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนั้น ซึ่งสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศมักมีข้อกำหนดเงื่อนไขให้ชำระราคาและวิธีการชำระราคากันไว้ ซึ่งในกรณีที่ได้ตกลงให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าโดยวิธีการเปิดเช็คเดออร์ออฟเครดิตแล้ว ถือว่าหน้าที่ของผู้ซื้อจะต้องจัดหาเครดิตตามข้อสัญญาของสัญญาซื้อขายให้มีลักษณะตามที่ระบุในสัญญาซื้อขายโดยครบถ้วนเป็นเงื่อนไขที่ผู้ซื้อจะปฏิบัติก่อนหน้าที่ของผู้ขายที่จะต้องส่งมอบสินค้า มิฉะนั้นผู้ขายไม่ผูกพันที่จะต้องส่งมอบสินค้าและถือว่าผู้ซื้อผิดสัญญาและถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ โดยผู้ซื้อจะต้องจัดหาเครดิตมาให้แก่ผู้ขายภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในสัญญาซื้อขาย แต่ถ้าในสัญญาซื้อขายไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ให้สันนิษฐานว่าผู้ขายมีสิทธิที่จะได้รับเครดิตภายในเวลาอันสมควร (reasonable time) และในกรณีที่ไม่ได้กำหนดราคาซื้อขายไว้ให้ถือเอาราคาที่คู่สัญญาประพติดต่อกันอยู่แต่ถ้าไม่ได้มีพฤติการณ์เช่นนั้นก็ให้ใช้ราคาตามสมควรซึ่งได้บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. ซึ่งอนุสัญญาได้บัญญัติให้ถือเอาราคาโดยทั่วไปของสินค้านั้นในเวลาที่มีการตกลงซื้อขายสำหรับสินค้านั้นภายใต้สถานการณ์ในทางการค้าอย่างเดียวกัน และในกรณีที่ราคากำหนดตามน้ำหนักแต่ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าเป็นน้ำหนักอย่างไร เช่น น้ำหนักสุทธิ หรือรวมทั้งหีบห่อด้วยเป็นต้น อนุสัญญาให้ถือเอาน้ำหนักสุทธิ (net weight) ซึ่งอนุสัญญาได้กำหนด

ละเอียดมากกว่าเพื่อป้องกันปัญหาการโต้แย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ป.พ.พ. ของไทยก็ได้บัญญัติไว้พอสมควร ซึ่งราคาตามสมควรก็พิจารณากรณีเฉพาะเป็นเรื่องๆไปโดยไม่จำเป็นต้องเป็นราคาตลาดเสมอไป นอกจากนี้ในส่วนของเวลาและสถานที่ในการชำระราคาก็ได้บัญญัติไว้เหมือนกันคือ ถ้ากำหนดไว้ในสัญญา ก็ย่อมต้องเป็นไปตามข้อตกลง ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดสถานที่สำหรับชำระราคาผู้ซื้อต้องชำระราคา ณ สถานที่ประกอบธุรกิจของผู้ขายหรือภูมิลำเนาของผู้ขายหรือถ้าการชำระราคาจะต้องกระทำในขณะที่มีการส่งมอบสินค้าหรือส่งมอบเอกสารให้ชำระราคา ณ สถานที่ที่มีการส่งมอบนั้น และในส่วนของเวลาในการชำระราคาก็ได้บัญญัติในลักษณะใกล้เคียงกันโดยกำหนดให้ชำระราคากัน ณ เวลาใดก็ต้องเป็นไปตามที่ตกลงกัน หรือในกรณีที่สัญญาไม่มีกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ชำระราคา ผู้ขายชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้จนกว่าจะใช้ราคาตามป.พ.พ. ซึ่งมีลักษณะเหมือนในกรณีที่จะต้องมีการขนส่งสินค้าผู้ขายอาจจัดส่งสินค้าไปโดยกำหนดว่าสินค้าหรือเอกสารจะยังไม่ส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ เว้นแต่ผู้ซื้อจะชำระราคาเพื่อขอรับสินค้าหรือขอรับเอกสารไปรับสินค้าก็ได้ตามอนุสัญญา หรือในกรณีที่สัญญากำหนดวันที่แน่นอนในการชำระราคาไว้หรือสามารถพิจารณาวันในการชำระได้จากสัญญา ผู้ซื้อจะต้องชำระราคาตามวันที่กำหนดไว้ นั้น โดยไม่ต้องให้ผู้ขายเรียกให้ชำระราคาก่อนหรือคอยให้ผู้ซื้อปฏิบัติตามเพื่อให้เป็นตามพิธีการต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามในอนุสัญญา 1979 Act และ UCC ยังได้กำหนดเพิ่มเติมจาก ป.พ.พ. ในส่วนของสิทธิของผู้ซื้อที่จะตรวจสอบสินค้าก่อนชำระราคาสินค้าโดยกำหนดให้ผู้ซื้อไม่ผูกพันที่จะต้องชำระราคางานกว่าจะได้มีโอกาสตรวจดูสินค้าแล้ว เว้นแต่ว่าขั้นตอนการส่งมอบหรือการชำระราคาที่ตกลงกันไว้ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อใช้สิทธิดังกล่าว นอกจากนี้ในอนุสัญญายังได้บัญญัติถึงหน้าที่ของผู้ซื้อเพิ่มขึ้นจากการที่ต้องชำระราคาและรับมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายคือ ดำเนินการในเรื่องพิธีการต่างๆซึ่งอาจกำหนดไว้ในสัญญาหรือโดยกฎหมายเพื่อให้สามารถที่จะชำระราคาได้ เช่น ถ้าผู้ซื้ออยู่ในประเทศไทย การที่จะส่งเงินไปชำระราคาค่าสินค้าจะต้องอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อส่งเงินไปให้ผู้ขาย เพราะประเทศไทยมีกฎหมายควบคุมการนำเข้าและส่งเงินออกนอกประเทศ ซึ่งเรียกว่า พ.ร.บ. ควบคุมการและเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2485 ในส่วนของการรับมอบสินค้าผู้ซื้อจะต้องกระทำทุกอย่างตามที่ผู้ซื้อพึงปฏิบัติตามสมควร เพื่อให้ผู้ขายสามารถส่งมอบสินค้าได้และผู้ซื้อรับมอบสินค้าได้เช่นกัน

2. สิทธิของผู้ขายกรณีผู้ซื้อผิดสัญญาหรือตกเป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว

ในกรณีที่ผู้ซื้อผิดสัญญาหรือผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามกฎหมายไทย นั้นมาตรา 204 แห่งป.พ.พ. ได้บัญญัติไว้ดังนี้ ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วและผู้ขายได้ให้ค่าเตือนแก่ผู้ซื้อแล้ว

ผู้ซื้อยังไม่ชำระหนี้ถือว่าเป็นผู้ผิดนัดแต่ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ตามวันปฏิทิน และผู้ซื้อไม่ได้ชำระหนี้ตามที่กำหนดไว้ถือว่าเป็นผู้ผิดนัดโดยไม่ต้องเตือนเลยและถือว่าผู้ซื้อผิดสัญญาด้วย และในกรณีสัญญากำหนดตกลงกันให้ผู้ซื้อปฏิบัติอย่างไรก่อน ผู้ขายจึงจะปฏิบัติการชำระหนี้ตอบแทนนั้น หรือต้องปฏิบัติตามสัญญาต่อกัน ถ้าผู้ซื้อไม่ปฏิบัติตามสัญญาผู้ซื้อได้ชื่อว่าผิดสัญญา เมื่อผู้ซื้อผิดสัญญาโดยการไม่ปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ตามสัญญา รวมถึงการไม่ชำระราคาด้วย ซึ่งการไม่ชำระราคาในกรณีดังกล่าวอาจมีกรณีที่ผู้ซื้อไม่สามารถชำระหนี้ได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ในกรณีหนึ่งถึงกำหนดชำระ หรือในกรณีหนึ่งยังไม่ถึงกำหนดชำระ แต่ผู้ซื้ออาจอยู่ในสถานะที่ไม่อาจชำระหนี้ได้ เช่น ตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวถึงแม้จะยังไม่ตกเป็นบุคคลล้มละลายตามคำสั่งศาลก็ตาม หรือกรณีที่ข้อตกลงในสัญญาซื้อขายกำหนดวิธีชำระเงินค่าสินค้าโดยวิธีการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต และผู้ซื้อไม่ดำเนินการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตภายในระยะเวลาที่ตกลงกันไว้ในสัญญาซื้อขายหรือผู้ซื้อได้ดำเนินการขอเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตต่อธนาคารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิตไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม ซึ่งถือว่าผู้ซื้อผิดสัญญาแล้ว ผู้ขายมีสิทธิเลือกดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้ซื้อดังจะได้อีกกล่าวต่อไป

ซึ่งในอนุสัญญา 1979 Act และ UCC ก็ได้บัญญัติในลักษณะทำนองเดียวกับ ป.พ.พ.ในเรื่องของผู้ซื้อผิดสัญญาว่ามีอะไรบ้างหรือตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งทำให้ผู้ขายมีสิทธิต่อผู้ซื้อประการใดบ้าง โดยที่อนุสัญญาอาจไม่ได้ใช้คำว่า “ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว” เหมือนกับ ป.พ.พ.ไทย 1979 Act ของอังกฤษและ UCC ของอเมริกาก็ตามแต่ก็ได้เขียนไว้ในลักษณะมีความหมายที่พอจะตีความได้เหมือนกันดัง Article 71(1)(a) บัญญัติไว้ดังนี้

“(1) A party may suspend the performance of his obligation if, after the conclusion of the contract, it becomes apparent that the other party will not perform a substantial part of his obligations as a result of :

(a) a serious deficiency in his ability to perform or in his creditworthiness; or

(b)

.....”

กล่าวโดยสรุป คือ คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจหยุดปฏิบัติการชำระหนี้ ถ้าปรากฏว่าหลังจากทำสัญญาแล้วคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่สามารถปฏิบัติการชำระหนี้ส่วนใหญ่ได้ เนื่องจากความบกพร่องขั้นรุนแรงในความสามารถชำระหนี้ หรือในความน่าเชื่อถือของคู่สัญญาในฝ่ายนั้น ดังนั้นเมื่อตีความแล้วจะเห็นว่าอาจเป็นกรณีที่ผู้ซื้อตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวถึงแม้ยังไม่ถูกศาล

พิพากษาสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายก็ตาม ซึ่งมีหนี้สินล้นพ้นตัวก็คือ บุคคลที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ในทางการค้าปกติ ผู้ขายสามารถยึดหน่วงหรือระงับการขนส่งได้

นอกจากนี้ในอนุสัญญายังได้บัญญัติในเรื่องของการผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ (fundamental breach)⁷ ไว้ด้วย เพื่อป้องกันมิให้มีการเลิกสัญญากันง่ายๆและกรณีสัญญาจะไม่สิ้นสุดเองโดยอัตโนมัติแต่จะสิ้นสุดต่อเมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวไปยังอีกฝ่ายหนึ่งว่าให้ความผูกพันในสัญญาสิ้นสุดลงตามข้อ 26 ของอนุสัญญา ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาได้แม้เรื่องสัญญาสิ้นสุดลงเมื่อใด ซึ่ง 1979 Act UCC และป.พ.พ.ไม่ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้

ดังนั้นถ้าผู้ซื้อผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ใดๆตามสัญญาไม่ว่าด้วยเหตุใดๆก็ตามไม่ว่าหนึ่งถึงกำหนดชำระแล้วหรือไม่ก็ตาม หรือกรณีของการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารปฏิเสธไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิตไม่ว่าในกรณีใดๆก็ตาม หรือยกเลิกเครดิตและผู้ขายได้เรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าแก่ตนโดยตรงแล้ว แต่ผู้ซื้อไม่ชำระราคาให้ผู้ขายถือว่าผู้ซื้อผิดสัญญา ผู้ขายมีสิทธิดำเนินการเยียวยาแก้ไขความเสียหายของตนได้ดังต่อไปนี้

2.1 สิทธิดำเนินการต่อตัวสินค้า

ตามกฎหมายอังกฤษ 1979 Act สิทธิของผู้ขายที่ยังไม่ได้รับชำระราคาเป็นสิทธิของผู้ขายที่นอกเหนือไปจากสิทธิตามปกติของผู้ขายโดยทั่วไปที่จะฟ้องเรียกราคาสินค้าหรือค่าเสียหายอื่นๆที่เกิดจากการไม่ชำระราคาเนื่องจากสิทธิของผู้ขายที่ยังไม่ได้รับชำระราคานี้ให้หลักประกันแก่ผู้ขายมากกว่าสิทธิโดยทั่วไป เพราะผู้ขายสามารถบังคับกับตัวสินค้าได้ทันทีโดยไม่ต้องรอดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมก่อน ดังนั้นบางครั้งจึงถือว่าสิทธินี้เป็นสิทธิประเภท self-help หรือ extra-judicial remedy (Guest 1981 : 551 อ้างถึงในพินิตา วัธนเวคิน, 2529:104)และจากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่าสิทธิดำเนินการต่อตัวสินค้าตามป.พ.พ. อนุสัญญา และ UCC ก็มีลักษณะคล้ายกับของอังกฤษเพื่อประกันการชำระหนี้ของผู้ซื้อในกรณีผู้ซื้อผิดสัญญาหรือตกเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว โดยผู้ขายจะมีสิทธิต่อตัวสินค้าที่ซื้อขายอย่างไรบ้างในกรณีสินค้าที่ซื้อขายยังอยู่ในความครอบครองของผู้ขาย หรืออยู่ระหว่างการขนส่ง รวมทั้งกรณีกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายได้โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้ว และกรณีที่กรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอน และมีข้อจำกัดในการใช้สิทธิต่างๆหรือไม่อย่างไร และถ้าผู้ขายใช้สิทธิต่อตัวสินค้าแล้วยัง

⁷ โปรดดูรายละเอียดในหน้า 57-58

สามารถเรียกค่าเสียหายได้หรือไม่อย่างไร ซึ่งสิทธิของผู้ขายที่จะดำเนินการต่อตัวสินค้าได้นั้นมีดังต่อไปนี้

2.1.1 สิทธิยึดหน่วง (Lien or Retention)

เมื่อนำหลักกฎหมายไทยตามป.พ.พ.มาใช้กับเรื่องสิทธิดำเนินการต่อตัวสินค้าได้ ดังนี้ ถ้าทรัพย์สินที่ซื้อขายยังอยู่ในความครอบครองของผู้ขาย โดยที่ผู้ซื้อยังไม่ชำระราคาให้กับผู้ขายในกรณีไม่มีกำหนดเรื่องเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาชำระราคาไว้ และหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วผู้ขายมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ซื้อขายไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระราคาจากผู้ซื้อตามมาตรา 241 และมาตรา 468 หรือในกรณีก่อนการส่งมอบทรัพย์สินที่ขายหากปรากฏว่าผู้ซื้อตกเป็นบุคคลล้มละลายก็ตีหรือทำให้หลักทรัพย์ที่ให้ไว้เป็นประกันการใช้เงินนั้นเสื่อมเสียหรือลดน้อยลงก็ตีหรือผู้ซื้อเป็นบุคคลล้มละลายแล้วในเวลาซื้อขายโดยผู้ขายไม่รู้ก็ตี ถึงแม้ในสัญญาจะกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคา ผู้ขายมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายได้ เว้นแต่ผู้ซื้อจะหาประกันที่สมควรให้ได้ตามมาตรา 469 หรือในกรณีผู้ซื้อตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถใช้หนี้ผู้ขายได้ ถึงแม้ในสัญญากำหนดเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคาผู้ขายมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายได้จนกว่าจะชำระหนี้จนสิ้นเชิง ตามมาตรา 243 ประกอบกับมาตรา 244 ซึ่งกรณีนี้เป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ที่กรรมสิทธิ์โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้ว และผู้ขายมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้ได้จนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาตามมาตรา 468 และถ้าทรัพย์สินหลุดจากการครอบครองของผู้ขายแล้ว สิทธิยึดหน่วงก็จะระงับตามไปด้วยตามมาตรา 250 เช่น กรณีที่ผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อหรือส่งมอบให้แก่ผู้ขนส่งเมื่อมีการขนส่งสินค้าจากที่แห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง แต่ขอให้สังเกตว่าการซื้อขายระหว่างประเทศส่วนใหญ่จะมีข้อกำหนดให้ส่งสินค้าที่ซื้อขายจากประเทศหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งการส่งมอบมิได้สำเร็จเมื่อส่งมอบสินค้านั้นให้แก่ผู้ขนส่งเสมอไป ดังนั้นหลักเกณฑ์มาตรา 463 ที่ถือว่าการส่งมอบสำเร็จเมื่อได้ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ขนส่งอาจไม่สามารถนำมาใช้กับการซื้อขายระหว่างประเทศได้ เพราะไม่เป็นไปตามความประสงค์ในทางธุรกิจของคู่สัญญาโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงปกติประเพณีว่าการส่งมอบสำเร็จเมื่อใดจึงนำมาพิจารณาพิเคราะห์โดยอาศัยหลักเกณฑ์มาตรา 368 และหลักเกณฑ์ตาม Incoterms ซึ่งได้กำหนดหน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบสินค้าที่ถือว่ามี การส่งมอบโดยชอบแล้ว ณ จุดที่แตกต่างกันตามสัญญาซื้อขายในเทอมที่ต่างกัน⁸ เช่น สัญญาซื้อขายในเทอม Ex Works กำหนดจุดที่ถือว่าส่งมอบสินค้าโดยชอบแล้ว คือ สถานที่ทำการของผู้ขายซึ่งผู้ขายจัดเตรียมสินค้าที่ซื้อ

⁸ ขวลิต อัดถศาสตร์, "กฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายระหว่างประเทศ," ใน คู่มือการศึกษาวិชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 80-82.

ขายพร้อมส่งมอบให้กับผู้ซื้อแล้ว หรือสัญญาซื้อขายในเทอม FOB และ CIF กำหนดจุดที่ถือว่าส่งมอบสินค้าโดยชอบแล้ว คือ ส่งมอบผ่านพ้นกราบเรือ ณ ท่าเรือต้นทาง แต่ถ้าเป็นกรณีสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขที่ทำให้กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อผู้ขายมีสิทธิไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ในการส่งมอบจนกว่าผู้ซื้อจะปฏิบัติตามการชำระหนี้ในการชำระราคาในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดเงื่อนไขให้ใช้ราคาไว้ ซึ่งกรณีนี้ไม่ใช่เป็นกรณีที่ผู้ขายใช้สิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 468 แต่เป็นกรณีที่ผู้ขายใช้สิทธิไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามมาตรา 369 ซึ่งหลักนื้อสัญญา UCC และ 1979 Act ได้บัญญัติไว้ในลักษณะทำนองเดียวกัน

นอกจากนี้ตามหลักกฎหมายไทยใน ป.พ.พ ยังได้กำหนดให้ผู้ขายที่ใช้สิทธิยึดหน่วงนั้นกระทำได้ในฐานะผู้ขายเท่านั้น แต่ถ้าผู้ขายมอบทรัพย์สินที่ขายให้กับผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายไม่มีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นได้อีก เนื่องจากสิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 468 มีหลักเช่นเดียวกับ มาตรา 241 ที่ว่าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะต้องเป็นผู้ครองทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสิทธินั้น ถ้าหากมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อหรือบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ตัวแทนของตนไปแล้วย่อมไม่มีสิทธิยึดหน่วงต่อไป หรือสิทธิยึดหน่วงระงับสิ้นไปด้วยตามมาตรา 250 และกรณีที่มีการส่งมอบทรัพย์สินที่ขายจากที่แห่งหนึ่งไปถึงอีกแห่งหนึ่ง การส่งมอบย่อมสำเร็จเมื่อได้ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขนส่งตามมาตรา 463 ซึ่งผู้ขนส่งได้ขนส่งในฐานะของผู้ขนส่งเอง ซึ่งทำให้สิทธิยึดหน่วงของผู้ขายสิ้นสุดลงเช่นกัน แต่ในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นกลับมาอยู่ในความครอบครองของผู้ขายอีกโดยมีข้อสัญญาเงื่อนไขกับผู้ซื้อ จะถือว่าผู้ขายเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินที่ขายนั้น และยังมีสิทธิยึดหน่วงได้อีกหรือไม่ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ถ้าผู้ขายมีข้อสัญญากับผู้ขนส่งทำให้ทรัพย์สินกลับเข้ามาอยู่ในความครอบครองของผู้ขายอีก ก็ต้องถือว่าสิทธิยึดหน่วงได้สิ้นสุดลงตั้งแต่ผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้กับผู้ขนส่งเพื่อส่งให้กับผู้ซื้อแล้วตามมาตรา 463 เนื่องจากสิทธิยึดหน่วงจะมีได้จะต้องมีการครอบครองทรัพย์สินติดต่อกันไม่ขาดตอน ถ้าการครอบครองสิ้นไปสิทธิยึดหน่วงก็ย่อมสิ้นไปด้วย

ประการที่สอง ถ้าผู้ขายมีข้อสัญญากับผู้ขนส่งทำให้ทรัพย์สินกลับเข้ามาอยู่ในความครอบครองของผู้ขายอีก ซึ่งอาจถือได้ว่าผู้ขายยังมีสิทธิยึดหน่วงสินค้าอยู่ตามมาตรา 241 และ มาตรา 468 ได้ ถ้าผู้ขายเป็นผู้ส่งสินค้าตามใบตราส่งหรือเป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่ง และเมื่อผู้ซื้อไม่ชำระราคาผู้ขายสามารถเรียกให้ผู้ขนส่งส่งของกลับคืนมาตามมาตรา 626 แห่งป.พ.พ. หรือ มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการรับขนทางทะเล พ.ศ. 2534 ซึ่งกรณีนี้อาจตีความได้ว่าในมาตรา 463 ที่มีบัญญัติให้การส่งมอบสำเร็จเมื่อได้ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขนส่งเป็นเรื่องหน้าที่ของผู้ขายในการส่งมอบสินค้าให้กับผู้ขนส่งเพื่อส่งต่อไปให้ผู้ซื้อ ซึ่งถือว่าผู้ขายส่งมอบ

สำเร็จแล้วโดยที่ผู้ซื้อยังไม่ได้เป็นผู้ครอบครองสินค้า ซึ่งเมื่อพิจารณากับสิทธิยึดหน่วงที่ถือว่าเมื่อทรัพย์สินหลุดจากการครอบครองจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายก็ไม่นำมาสิทธิยึดหน่วงได้ แต่ป.พ.พ. มาตรา 626 หรือมาตรา 36 แห่งพ.ร.บ.การรับขนทางทะเลได้ให้สิทธิผู้ขายในฐานะผู้ส่งสั่งให้ผู้ขนส่งงดการส่งของหรือให้ส่งของกลับคืนมา เมื่อผู้ซื้อไม่ชำระราคา ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ขายที่จะกระทำได้ตามกฎหมาย การกลับคืนมาได้นั้นคือทรัพย์สินกลับมาอยู่ในความครอบครองของผู้ขายอีก ซึ่งอาจตีความได้ว่าผู้ขายกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินอีกครั้งโดยใช้สิทธิยึดหน่วง เพื่อให้ผู้ซื้อชำระราคาถ้าผู้ซื้อไม่ชำระราคาผู้ขายอาจนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้

จึงพอสรุปได้ว่าผู้ขายจะใช้สิทธิยึดหน่วงได้ก็เฉพาะในฐานะผู้ขายเท่านั้น มิใช่ในฐานะอื่นหรือตัวแทนผู้อื่น ซึ่งเรื่องนี้จึงมีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์ใน กฎหมายอังกฤษ 1979 Act มาตรา 41(2) ซึ่งผู้ขายอาจใช้สิทธิยึดหน่วง (right of lien or retention) ถึงแม้ตนจะได้ครอบครองทรัพย์สินในฐานะตัวแทน (agent) หรือผู้รักษาสินทรัพย์ (ballee) หรือผู้ครอบครองดูแลทรัพย์สิน (custodian) เพื่อผู้ซื้อก็ตามซึ่งตามอนุสัญญา และ UCC ได้บัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้แตกต่างกับ 1979 Act ที่ผู้ขายสามารถใช้สิทธิยึดหน่วงได้ถึงแม้ตนจะได้ครอบครองในฐานะตัวแทนหรือผู้รักษาสินทรัพย์หรือผู้ครอบครองดูแลแทนผู้ขาย นอกจากนี้การใช้สิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 468 แห่ง ป.พ.พ. ยังต้องเป็นเรื่องที่จะให้ผู้ซื้อใช้ราคาเท่านั้นไม่ใช่เพื่อการอย่างอื่น เช่น เพื่อค่าเก็บรักษาสินทรัพย์ (Storage charge) เป็นต้น ซึ่งอนุสัญญาข้อ 71 (1) (b) 1979 Act มาตรา 38 ประกอบกับมาตรา 39(1) และ UCC มาตรา 2-703(a) ก็ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันเพื่อให้ผู้ซื้อใช้ราคาเท่านั้น

อย่างไรก็ตามในป.พ.พ. ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ในระหว่างการใช้สิทธิยึดหน่วงของผู้ขาย ผู้ขายสามารถเก็บดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ และจัดสรรเอาไว้เพื่อการชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้อื่นก็ได้โดยนำดอกผลดังกล่าวมาจัดสรรชำระดอกเบี้ยก่อน และถ้ายังมีเหลือจึงให้จัดสรรใช้ต้นเงินต่อไปตามมาตรา 245 นอกจากนี้ผู้ขายมีหน้าที่ดูแลรักษาสินทรัพย์ที่ยึดหน่วงไว้นั้นตามสมควรตามมาตรา 246 และถ้าเกิดค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปตามความจำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตนยึดหน่วงไว้ก็สามารถเรียกให้เจ้าของทรัพย์สินคือผู้ซื้อชดเชยให้ก็ได้ตามมาตรา 247 รวมทั้งยังสามารถฟ้องร้องบังคับคดีต่อศาลเพื่อให้ชำระหนี้ค่าสินค้าได้ด้วย และจากการศึกษาพิจารณาอนุสัญญา 1979 Act และ UCC แล้วก็ได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน

2.1.2 สิทธิที่จะระงับการขนส่ง

ในการซื้อขายระหว่างประเทศในกรณีมีข้อตกลงให้มีการส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายอาจตกลงกันให้นำ Incoterms มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขายเพื่อกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาว่าฝ่ายใดต้องเป็นผู้จัดหาเรือที่จะมาขนส่งสินค้าและหาประกันภัยสินค้า ซึ่ง Incoterms จะเป็นตัวบอกถึงความเสี่ยงภัยในสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อใดซึ่งราคาสินค้าก็จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าใช้เงื่อนไขใดใน Incoterms เช่น ถ้าตกลงใช้เทอม CIF ราคาสินค้าก็จะสูงเพราะต้องรวมค่าสินค้า ค่าขนส่ง ค่าประกันภัย เนื่องจากผู้ขายเป็นผู้จัดหา แต่ถ้าตกลงใช้เทอม FOB ราคาสินค้าก็จะถูกกว่าเพราะมีแต่ราคาสินค้าอย่างเดียว เพราะผู้ซื้อเป็นผู้จัดหาเรือที่มาจากสินค้าเอง จัดหาประกันภัยสินค้าเอง

ดังนั้นตามที่กล่าวมาข้างต้นส่วนใหญ่ในการซื้อขายระหว่างประเทศก็จะมีเรื่องสัญญาขนส่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย และถ้าเกิดกรณีที่ผู้ขายได้ส่งมอบการครอบครองโดยส่งมอบสินค้าให้กับผู้ขนส่งแล้ว แต่ผู้ซื้อกลับไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือปฏิเสธไม่ชำระราคาค่าธรรมเนียมที่กำหนดให้ชำระหรือตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวผู้ขายจะทำประการใดได้บ้าง ซึ่งตามกฎหมายไทยใน ป.พ.พ มาตรา 469 ให้สิทธิแก่ผู้ขายในอันที่จะยึดหน่วงสินค้ากรณีผู้ซื้อตกเป็นคนล้มละลายและมาตรา 243 ประกอบกับมาตรา 244 ให้สิทธิแก่ผู้ขายในอันที่จะยึดหน่วงสินค้ากรณีผู้ซื้อตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแต่ทั้ง 2 กรณีดังกล่าวก็เป็นกรณีก่อนการส่งมอบทรัพย์สินที่ขาย หากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ขนส่งแล้วต้องถือว่าการส่งมอบสำเร็จแล้วตามมาตรา 463 จึงนำบทบัญญัติมาตรา 469 และมาตรา 243 มาใช้ไม่ได้ อย่างไรก็ตามมีบทบัญญัติมาตรา 626⁹ ซึ่งใช้บังคับกับกรณีการรับขนของทางบก (ทางรถยนต์) ทางน้ำภายในประเทศ และทางอากาศ ให้สิทธิแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดในบุคคล 2 คนนี้ คือ ผู้ส่งซึ่งเป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่งในสัญญารับขนของตามมาตรา 610 แห่งป.พ.พ หรือผู้ทรงใบตราส่งในกรณีได้มีการออกไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ มาตรา 626 แห่งป.พ.พ ลักษณะ 8 รับขน บัญญัติว่า

“ตราใบของยังอยู่ในมือผู้ขนส่ง ตราบนั้นผู้ส่งหรือถ้าได้ทำใบตราส่ง ผู้ทรงใบตราส่งนั้นอาจจะให้ผู้ขนส่งงดการส่งของนั้นไป หรือให้ส่งกลับคืนมา หรือให้จัดการแก่ของนั้นเป็นอย่างอื่นประการใดก็ได้

ในเหตุเช่นนี้ ผู้ขนส่งชอบที่จะได้รับเงินค่าระวางพาหนะตามส่วนแห่งระยะทางที่ได้จัดการขนส่งไปแล้ว กับทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ต้องเสียไปเพราะเหตุที่บอกรงดหรือเพราะส่งของกลับคืน หรือเพราะจัดการเป็นประการอื่นนั้น”

ตราส่งแล้วโดยให้สิทธิแก่ผู้ส่งหรือผู้ทรงใบตราส่งแล้วแต่กรณี ในอันที่จะสั่งให้ผู้ขนส่งงดการส่งของนั้นไปหรือให้ส่งกลับคืนมา หรือให้จัดการแก่ของนั้นเป็นอย่างอื่นประการใดก็ได้ ตราบใดที่ของยังอยู่ในมือผู้ขนส่ง ดังนั้นการซื้อขายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรับขนของทางบก (ทางรถยนต์) ทางน้ำภายในประเทศและทางอากาศซึ่งอาจต้องนำบทบัญญัติมาตรา 626 แห่งป.พ.พมาใช้บังคับอาจให้ผลที่ต่างกันสำหรับสัญญาซื้อขายในเทอมที่ต่างกันในกรณีนำ Incoterms มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขาย เช่น สัญญาซื้อขายในเทอม Free Carrier (FCA) ซึ่งโดยปกติผู้ขายไม่มีหน้าที่ทำสัญญารับขนของกับผู้ขนส่ง (เว้นแต่กรณีผู้ซื้อร้องขอหรือเป็นกรณีปกติทางการค้าที่ผู้ขายจะเข้าทำสัญญารับขนของโดยผู้ซื้อไม่ได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่นภายในเวลาอันควร) ผู้ขายจึงมิใช่ผู้ส่งตามความหมายของมาตรา 610 หรือในกรณีที่มีการออกใบตราส่งแล้ว ผู้ขายก็มีใช่เป็นผู้รับตราส่งหรือผู้ทรงใบตราส่ง ผู้ขายจึงไม่มีสิทธิใช้สิทธิตามมาตรา 626 นี้ แต่ในกรณีสัญญาซื้อขายในเทอม Carriage Paid To (CPT) ผู้ขายมีหน้าที่ทำสัญญารับขนของกับผู้ขนส่ง ดังนั้นผู้ขายจึงมีสิทธิที่จะใช้สิทธิตามมาตรา 626 นี้ได้ แต่หากมีการออกใบตราส่งแล้ว ผู้ขายซึ่งเป็นผู้ส่งก็จะหมดสิทธิที่จะใช้สิทธิตามมาตรา 626 เนื่องจากสิทธิดังกล่าวจะตกเป็นของผู้ทรงใบตราส่ง¹⁰

สำหรับการซื้อขายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรับขนของทางทะเลมีพระราชบัญญัติการรับขนทางทะเล พ.ศ. 2534 มาตรา 36¹¹ ที่ให้สิทธิแก่ผู้ส่งของที่จะสั่งให้ผู้ขนส่งงดการส่งของ ส่งกลับคืนมา ระงับการส่งมอบหรือจัดการแก่ของนั้นประการอื่นโดยนิยามของคำว่า “ผู้ส่งของหมายความว่า บุคคลซึ่งเป็นผู้สัญญากับผู้ขนส่งในสัญญารับขนของทางทะเล” ดังนั้นถ้าตีความตามตัวอักษรจะเห็นว่าผู้ส่งของที่เป็นคู่สัญญารับขนจะต้องเข้าทำสัญญาในนามของตนเองจึงจะมีสิทธิสั่งให้ผู้ขนส่งระงับการส่งมอบสินค้าในระหว่างที่สินค้าอยู่ในความดูแลของผู้

¹⁰ ขวลิต อัดถศาสตร์, “กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 84-85.

¹¹ มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการรับขนทางทะเล พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า

“ในระหว่างที่ของอยู่ในความดูแลของผู้ขนส่ง ผู้ส่งของจะสั่งให้ผู้ขนส่งงดการส่งของนั้นไป ส่งกลับคืนมา ระงับการส่งมอบแก่ผู้รับตราส่ง หรือจัดการแก่ของนั้นเป็นประการอื่นก็ได้ แต่ต้องเวนคืนต้นฉบับใบตราส่งทั้งหมดที่ออกให้แก่กันไว้แก่ผู้ขนส่งในกรณีเช่นนี้ ผู้ขนส่งมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายที่ได้เสียไปเพื่อจัดการในการขนส่ง หรือตามคำสั่งของผู้ส่งของและมีสิทธิได้รับค่าระวางตามส่วนแห่งระยะทางที่ได้จัดการขนส่งไปแล้ว

ถ้าได้จัดการไปตามคำสั่งของผู้ส่งของโดยยังมิได้รับเวนคืนต้นฉบับใบตราส่งทั้งหมด ผู้ขนส่งต้องรับผิดชอบผู้รับตราส่งซึ่งมิใช่ใบตราส่งฉบับที่ยังมิได้เวนคืน”

ขนส่งได้ อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศโดยมีข้อกำหนดให้นำ Incoterms มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขายซึ่งได้กำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายไว้แตกต่างกันในแต่ละเทอมซึ่งสัญญาซื้อขายบางประเภทกำหนดให้ผู้ขายเป็นผู้มีหน้าที่จัดหาเรือ และบางประเภทกำหนดให้ผู้ซื้อเป็นผู้มีหน้าที่จัดหาเรือ ดังนั้นผู้ขายจะใช้สิทธิตามมาตรา 36 แห่ง พ.ร.บ. นี้ได้จะต้องเป็นผู้ขายตามสัญญาซื้อขายประเภทที่กำหนดให้ผู้ขายเป็นผู้มีหน้าที่จัดหาเรือและผู้ขายได้เข้าทำสัญญารับขนกับผู้ขนส่งเองเท่านั้น เช่น สัญญาซื้อขายในเทอม CFR (Cost and Freight), CIF (Cost, Insurance and Freight), และ DDU (Delivered Duty Unpaid) เป็นต้น หากเป็นกรณีสัญญาซื้อขายประเภทที่มีข้อกำหนดให้ผู้ซื้อเป็นผู้มีหน้าที่จัดหาเรือและในความเป็นจริงผู้ซื้อเป็นผู้เข้าทำสัญญารับขนกับผู้ขนส่ง เช่น สัญญาซื้อขายในเทอม FOB (Free On Board) เป็นต้น ถึงแม้ผู้ขายจะเป็นผู้ส่งสินค้า แต่ผู้ขายไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่งจึงไม่ได้เป็นผู้ส่งของตามความหมายที่กำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้น ผู้ขายก็ไม่มีสิทธิตามมาตรา 36 ทำให้ไม่สามารถสั่งระงับการขนส่งได้¹²

แต่ในกฎหมายของอังกฤษ 1979 Act มาตรา 39 (1)(b) และมาตรา 44-46 ให้สิทธิผู้ขายที่จะระงับการส่งมอบสินค้าในระหว่างการขนส่ง (Stoppage in transit) นอกเหนือจากสิทธิยึดหน่วงซึ่งการจะใช้สิทธินี้ได้เฉพาะกรณีผู้ซื้อเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (insolvent) เท่านั้น โดยไม่คำนึงว่าสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจะเป็นประเภทใด และไม่ได้กำหนดว่าผู้ขายจะต้องเป็นผู้ส่งหรือผู้ทรงใบตราส่งหรือเป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่งหรือไม่ ดังนั้นไม่ว่าจะใช้ Incoterms ในเทอมใดก็ตาม เช่น CIF หรือ FOB ถ้าผู้ขายได้ส่งมอบการครอบครองสินค้าให้กับผู้ขนส่งแล้ว และสินค้างยังอยู่ในระหว่างการขนส่งและผู้ขนส่งได้ครอบครองสินค้าในฐานะผู้ขนส่ง ไม่ใช่ในฐานะตัวแทนของผู้ซื้อ หรือครอบครองแทนผู้ซื้อแล้ว และผู้ซื้อตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวในระหว่างการขนส่งหรือผู้ซื้อจะตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวในเวลาก่อนการสิ้นสุดของการขนส่งที่คาดคะเนได้ ผู้ขายมีสิทธิระงับการขนส่งได้ แม้ว่าจะปรากฏในภายหลังว่าในเวลาที่ใช้สิทธิที่จะระงับการขนส่งนั้น ผู้ซื้อยังไม่ตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากหลักกฎหมายไทยที่ผู้ขายจะใช้สิทธิระงับการขนส่งได้เมื่อผู้ขายเป็นผู้ส่งหรือผู้ทรงใบตราส่งตาม มาตรา 626 แห่ง ป.พ.พ หรือผู้ส่งของตามมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติแห่งการรับขนทางทะเล พ.ศ. 2534 ซึ่งก่อให้เกิดผลแตกต่างกันในแต่ละเทอมการขนส่งของสัญญาซื้อขายแต่ละประเภท

¹² ขวลิต อັถดศาสตร์, “กฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือ การศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 85-86.

ส่วนหลักกฎหมายสหรัฐอเมริกา UCC ตามมาตรา 2-703 (b) และมาตรา 2-705 ให้สิทธิผู้ขายที่จะระงับการขนส่งสินค้าในระหว่างการขนส่งได้โดยได้บัญญัติไว้ในลักษณะทำนองเดียวกับของอังกฤษ คือ ไม่ได้กำหนดว่าผู้ขายจะต้องเป็นผู้ส่งหรือผู้ทรงใบตราหรือเป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่งหรือไม่ ดังนั้นสัญญาซื้อขายประเภทใดก็ตามถ้าผู้ซื้อตกเป็นผู้มีหนี้สินล้มพันตัวหรือไม่สามารถชำระหนี้ราคาสินค้าได้เมื่อหนี้ถึงกำหนดและได้มีการส่งมอบสินค้าให้กับผู้ขนส่งแล้วโดยผู้ขนส่งครอบครองสินค้าในฐานะผู้ขนส่งไม่ใช่ครอบครองสินค้าโดยผู้ขนส่งหรือผู้รักษาทรัพย์ที่ยึดถือสินค้าแทนผู้ซื้อแล้ว และจะต้องเป็นการขนส่งสินค้าที่มีจำนวนมาก ซึ่งอยู่ในระหว่างการขนส่ง ผู้ขายสามารถใช้สิทธิระงับการขนส่งได้ ซึ่งแตกต่างจากของหลักกฎหมายไทยตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้ UCC ยังได้กำหนดหลักเพิ่มเติมที่ผู้ขายจะใช้สิทธิระงับการขนส่งได้ต้องมีการขนส่งสินค้าจำนวนมาก ถ้าเป็นการขนส่งสินค้าจำนวนเพียงเล็กน้อยผู้ขายก็ไม่สามารถใช้สิทธิระงับการขนส่งได้ ซึ่งหลักกฎหมายของอังกฤษและของไทยไม่ได้บัญญัติว่าจะต้องเป็นการขนส่งสินค้ามากหรือน้อยเพียงใด ถ้าเข้าเงื่อนไขตามหลักกฎหมายของอังกฤษหรือของไทยแล้ว ผู้ขายก็สามารถใช้สิทธิระงับการขนส่งสินค้าได้

ในอนุสัญญาข้อ 71 (2) ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ขายที่จะระงับการส่งมอบสินค้าไว้ในลักษณะทำนองเดียวกับของหลักกฎหมายอังกฤษและอเมริกา กล่าวคือ สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศไม่ว่าประเภทใดก็ตามถ้าผู้ซื้อตกเป็นผู้มีหนี้สินล้มพันตัวไม่ว่าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วหรือไม่ก็ตาม หรือมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ซื้อไม่สามารถชำระหนี้ได้แล้ว ผู้ขายมีสิทธิระงับการขนส่งสินค้าได้ในกรณีที่สินค้างยังอยู่ในระหว่างการขนส่งและถึงแม้ผู้ซื้ออาจจะได้รับมอบเอกสารเกี่ยวกับตัวสินค้าแล้ว แต่ยังไม่ได้รับมอบสินค้าตามความเป็นจริงผู้ขายก็ยังมีสิทธิระงับการขนส่งสินค้าได้ แต่ถ้าผู้ซื้อได้รับมอบสินค้าแล้วไม่ว่าสินค้างอยู่ในความควบคุมดูแลหรือความครอบครองของผู้ซื้อหรือตัวแทนของผู้ซื้อ หรือ ผู้ขนส่งครอบครองแทนผู้ซื้อ ผู้ขายก็ไม่มีสิทธิต่อตัวสินค้านั้นอีกจึงไม่สามารถระงับการขนส่งสินค้าได้ นอกจากนี้ในข้อ 71(3) ของอนุสัญญายังได้กำหนดหน้าที่ของผู้ขายเพิ่มเติมโดยกำหนดให้ผู้ขายมีคำบอกกล่าวแจ้งให้ผู้ซื้อทราบโดยทันทีว่าผู้ขายได้ยึดหน่วงสินค้าไว้แล้วในกรณีก่อนการส่งมอบหรือได้ระงับการขนส่งสินค้าในกรณีหลังการส่งมอบสินค้าให้กับผู้ขนส่งแล้ว แต่สิทธิดังกล่าวย่อมสิ้นสุดลงหากผู้ซื้อได้ให้ประกันตามสมควร ซึ่งแตกต่างจากหลักกฎหมายไทยตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.1.3 สิทธิที่จะขายสินค้าต่อไป

ตามกฎหมายไทยในกรณีนี้ถ้าสินค้าอยู่ในความครอบครองของผู้ขายและผู้ขายใช้สิทธิปิดหน่วงไว้ ถ้าผู้ขายไม่ต้องการฟ้องร้องคดีต่อศาลแต่ต้องการบังคับชำระหนี้เอาจากตัวสินค้าตามมาตรา 470 แห่งป.พ.พ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ถ้าผู้ซื้อผิดนัด ผู้ขายซึ่งได้ปิดหน่วงทรัพย์สินไว้ตามมาตราทั้งหลายที่กล่าวมาอาจจะใช้ทางแก้ต่อไปนี้ แทนทางแก้สามัญในการไม่ชำระหนี้ได้ คือ มีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ชำระค่ากับทั้งค่าจ่ายเกี่ยวกับการภายในเวลาอันควร ซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้นด้วย

ถ้าผู้ซื้อละเลยไม่ทำตามคำบอกกล่าว ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้”

กล่าวคือ มาตรา 470 บัญญัติทางแก้ให้กับผู้ขายโดยผู้ขายมีสิทธินำทรัพย์สินที่ปิดหน่วงไว้ขายทอดตลาดได้ แต่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยจะต้องขายโดยวิธีขายทอดตลาดเท่านั้น จะขายโดยวิธีอื่นไม่ได้ เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้านั้นเป็นของผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายจึงไม่มีสิทธินำสินค้าที่ตนไม่มีกรรมสิทธิ์ออกขายให้บุคคลอื่น นอกเหนือจากการขายโดยวิธีการขายทอดตลาดตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้โดยต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ชำระค่ากับทั้งค่าจ่ายเกี่ยวกับตนภายในเวลาอันควร ซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้นด้วย ถ้าผู้ซื้อละเลยไม่ทำตามคำบอกกล่าว ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้

นอกจากนี้การที่ผู้ขายจะต้องใช้สิทธิปิดหน่วงสินค้าจนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคา หรือกรณีผู้ซื้อล้มละลายหรือตกเป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว เป็นเพราะกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายกันนั้นโอนไปยังผู้ซื้อแล้วเมื่อทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ผู้ขายไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาซื้อขายเพื่อให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าคืนตกมาเป็นของผู้ขาย ทางแก้สามัญของผู้ขาย คือ การฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้ผู้ซื้อชำระหนี้ค่าสินค้าและค่าเสียหายใด ๆ อันอาจเกิดขึ้นแก่ผู้ขายอันเนื่องมาจากการที่ผู้ซื้อผิดสัญญาซื้อขาย แต่วิธีการฟ้องคดีต่อศาลนั้นอาจใช้เวลานานและเสียค่าใช้จ่ายสูง¹³ มาตรา 470 จึงบัญญัติทางแก้ให้ผู้ขายแทนทางแก้สามัญในการไม่ชำระหนี้ ซึ่งให้สิทธิแก่ผู้ขายมีสิทธิเลือกที่จะปฏิบัติได้เท่านั้น หากผู้ขายเลือกทางแก้ตามมาตรา 470 ผู้ขายก็ต้องปฏิบัติตาม

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 83.

ขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และเมื่อผู้ขายได้ขายทอดตลาดสินค้าแล้ว และบุคคลภายนอกได้ซื้อสินค้าไปจากการขายทอดตลาด บุคคลภายนอกดังกล่าวได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1332¹⁴ โดยผู้ซื้อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินค้าจะเรียกเอาสินค้าดังกล่าวคืนจากบุคคลภายนอกที่ซื้อไปโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่ผู้ซื้อจะชดใช้ราคาที่บุคคลภายนอกซื้อมาให้กับบุคคลดังกล่าว

มาตรา 470 และมาตรา 471 ได้ให้สิทธิแก่ผู้ขายในอันที่จะขายทอดตลาดสินค้านั้น เพื่อนำเงินมาชำระราคา และค่าจับจ่ายเกี่ยวกับการนั้นคือ ขายทอดตลาด แต่ไม่ได้กล่าวถึงค่าเสียหายของผู้ขายอันเนื่องจากการที่ผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ เช่น ค่าดอกเบี้ย ค่าฝากของในคลังสินค้า และค่าทนายความในการติดตามทวงถามและขายทอดตลาด ทั้งนี้เนื่องจากค่าเสียหายต่างๆดังกล่าวสามารถถูกนำมารวมอยู่ในราคาและค่าจับจ่ายเกี่ยวกับการขายทอดตลาดได้ กล่าวคือ ค่าดอกเบี้ยนั้นหากมีข้อตกลงให้ผู้ซื้อต้องชำระค่าดอกเบี้ยในอัตราใดให้แก่ผู้ขาย ถ้าผู้ซื้อชำระราคาล่าช้า ผู้ขายก็มีสิทธิคิดดอกเบี้ยในอัตรานั้นรวมในราคาค่าสินค้าหรือหากไม่มีข้อตกลงกันไว้เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย ผู้ขายก็มีสิทธิคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีรวมในราคาค่าสินค้า ส่วนค่าฝากของในคลังสินค้าและค่าทนายความในการติดตามทวงถามและการขายทอดตลาดนั้นย่อมถือเป็นค่าจับจ่ายเกี่ยวกับการขายทอดตลาดได้¹⁵

แต่ถ้าในกรณีกรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ และผู้ขายยังคงครอบครองสินค้าอยู่ ผู้เขียนเห็นว่าผู้ขายใช้สิทธิไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามมาตรา 369 ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามมาตรา 1336 ผู้ขายมีสิทธิที่จะนำสินค้าที่ตนยังมีกรรมสิทธิ์อยู่ออกขายให้บุคคลอื่นนอกเหนือจากขายทอดตลาดก็ได้ โดยผู้ขายมีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ใช้ราคากับทั้งค่าจับจ่ายเกี่ยวกับตนภายในเวลาอันควร ซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้น ถ้าผู้ซื้อไม่ปฏิบัติตาม ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดหรือออกขายให้บุคคลอื่นก็ได้แล้วแต่ผู้ขายจะเลือกเนื่องจากผู้ขายยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินค้าอยู่ ซึ่งถ้าผู้ขายใช้สิทธิขายให้กับบุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่การขายทอดตลาด ผู้ขายต้องระบุในหนังสือแจ้งให้ผู้ซื้อมาชำระหนี้ภายในกำหนดเวลา ถ้าผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้สัญญาสิ้นสุดลงและผู้ขายจะขาย

¹⁴ ป.พ.พ. มาตรา 1332 บัญญัติดังนี้ “บุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินมาโดยสุจริตในการขายทอดตลาดหรือในท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้นไม่จำต้องคืนให้แก่เจ้าของแท้จริง เว้นแต่เจ้าของจะชดใช้ราคาที่ซื้อมา”

¹⁵ ขวลิขิต อรรถศาสตร์, “กฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือการศึกษาวិชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 83-84.

สินค้านั้นต่อให้บุคคลภายนอก บุคคลภายนอกที่ได้ซื้อสินค้าไปโดยเสียค่าตอบแทนและได้การครอบครองโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1303¹⁶ แห่งป.พ.พ. เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 729/2486 วินิจฉัยว่า ซื้อเครื่องใช้ในบ้านตัดผม แต่ยังคงให้ผู้ขายครอบครองอยู่ ต่อมาผู้ขายได้ขายเครื่องใช้นั้นให้จำเลยโดยจำเลยซื้อไว้โดยสุจริต และได้รับมอบการครอบครองแล้ว จำเลยย่อมมีสิทธิคิดว่าผู้ซื้อคนแรกตามมาตรา 1303¹⁷ ซึ่งคำพิพากษาฎีกานี้ผู้ขายได้โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายให้กับผู้ซื้อแล้ว แต่ผู้ขายยังคงครอบครองทรัพย์สินอยู่และขายให้บุคคลอื่น ซึ่งบุคคลที่ซื้อไปโดยเสียค่าตอบแทนและครอบครองทรัพย์สินโดยสุจริตได้รับความคุ้มครองตามคำพิพากษานี้ ซึ่งคำพิพากษาฎีกานี้ถึงแม้จะมีผู้โต้แย้งแต่ก็เป็นกรณีโต้แย้งว่าผู้ขายไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แล้วจึงไม่มีสิทธิขายสินค้าให้กับบุคคลอื่น ถ้าขายให้กับบุคคลอื่น บุคคลที่ซื้อไปก็ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1303 วรรคสาม เพราะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิด แต่ถ้าผู้ขายยังมีกรรมสิทธิ์อยู่และทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองของผู้ขาย ซึ่งผู้ขายมีสิทธิที่จะโอนทรัพย์สินดังกล่าว บุคคลที่ซื้อไปโดยเสียค่าตอบแทนและได้การครอบครองโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1303 ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าในกรณีผู้ขายยังไม่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและใช้สิทธิไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้หรือระงับการขนส่งเนื่องจากผู้ซื้อไม่ชำระราคาหรือตกเป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว ผู้ขายยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์อยู่และยังคงครอบครองทรัพย์สินอยู่ด้วย จึงมีอำนาจการขายทรัพย์สินดังกล่าวให้กับบุคคลภายนอกซึ่งผู้ขายควรทำหนังสือแจ้งไปยังผู้ซื้อให้มาชำระราคาถ้าไม่มาชำระให้สัญญาสิ้นสุดลงและจะขายสินค้าต่อให้บุคคลภายนอก บุคคลภายนอกที่ซื้อทรัพย์สินดังกล่าวไปโดยเสียค่าตอบแทนและครอบครองทรัพย์สินโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1303 นอกจากนี้กรณีที่ผู้ขายได้บอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ชำระราคามีฉะนั้นตนจะขายสินค้าดังกล่าวให้บุคคลอื่น และเมื่อผู้ซื้อไม่ชำระราคาภายในเวลาที่กำหนดและผู้ขายได้ขายสินค้าต่อให้บุคคลอื่นก็เท่ากับคู่สัญญาได้ตกลงเลิกสัญญากันโดยปริยายแล้ว กรณีต้องบังคับตามมาตรา 391 แห่งป.พ.พ. คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม ซึ่งผู้ขายก็ยังสามารเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริงกับตนได้อยู่อันเนื่องมา

¹⁶ ป.พ.พ. มาตรา 1303 บัญญัติดังนี้

“ถ้าบุคคลหลายคนเรียกเอาสังหาริมทรัพย์เดียวกันโดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกัน ไซ้ว่า ท่านว่าทรัพย์สินตกอยู่ในครอบครองของบุคคลใด บุคคลนั้นมีสิทธิยิ่งกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่ต้องได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยมีค่าตอบแทนและได้การครอบครองโดยสุจริต

ท่านมิให้ใช้มาตรานี้บังคับถึงสังหาริมทรัพย์ซึ่งระบุไว้ในมาตราก่อนและในเรื่องทรัพย์สินหาย กับทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิด”

¹⁷ บัญญัติ สุชีวะ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน. พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2530), หน้า 101.

จากผู้ซื้อผิดสัญญา เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๘/๓๖ จำเลยที่ ๑ ผิดนัดชำระเงินตามสัญญาซื้อขายรถยนต์ โจทก์จึงมีสิทธิเข้ายึดรถยนต์คืนตามข้อตกลงในสัญญา โดยที่ยังไม่มีการเลิกสัญญา แต่เมื่อโจทก์ก็ยึดรถยนต์มาแล้วได้ขายไป จำเลยที่ ๑ ก็ไม่ได้โต้แย้งคัดค้าน ถือได้ว่า คู่สัญญาได้ตกลงเลิกสัญญากันโดยปริยายแล้ว กรณีต้องบังคับตามป.พ.พ. มาตรา ๓๑๑ วรรคแรก คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม โจทก์ได้ยึดรถยนต์คืนไปแล้ว แต่โจทก์ก็มีหน้าที่ต้องคืนราคารถยนต์ที่รับชำระไปแล้วแก่จำเลยที่ ๑ ส่วนการที่จำเลยที่ ๑ ครอบครองรถยนต์ไว้ใช้ประโยชน์นับแต่วันทำสัญญาซื้อขายรถยนต์จนถึงวันที่โจทก์ยึดรถยนต์คืนไปถือว่าโจทก์ยอมให้จำเลยที่ ๑ ใช้ทรัพย์สินนั้นซึ่งตามป.พ.พ. มาตรา ๓๑๑ วรรคสาม จำเลยที่ ๑ ต้องชดใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้นแก่โจทก์ด้วย โดยถือเป็นค่าขาดผลประโยชน์ในการใช้รถยนต์

ในส่วนของสิทธิของผู้ขายในการระงับการขนส่งสินค้าในระหว่างการขนส่งสินค้านั้น ตามหลักกฎหมายไทยถ้าเป็นกรณีผู้ขายเป็นผู้ส่งหรือผู้ทรงใบตราส่งและใช้สิทธิตามมาตรา ๖๒๖ แห่ง ป.พ.พ หรือผู้ขายเป็นผู้ส่งของตามมาตรา ๓๖ แห่งพระราชบัญญัติแห่งการรับขนทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยที่กรรมสิทธิ์ในสินค้าได้โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้ว และผู้ขายใช้สิทธิสั่งให้ผู้ขนส่งงดการขนส่งของนั้นไป หรือให้ส่งกลับคืนมาหรือระงับการส่งมอบแก่ผู้รับตราส่งหรือให้จัดการแก่ของนั้นเป็นอย่างอื่นประการใดก็ตามในระหว่างที่สินค้าอยู่ในความดูแลของผู้ขนส่ง สิทธิของผู้ขายที่จะดำเนินการเกี่ยวกับสินค้านี้ หรือสิทธิในการฟ้องคดีเอาแก่ผู้ซื้อก็ดี ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเช่นเดียวกับการใช้สิทธิยึดหน่วงและการขายทอดตลาดสินค้า แต่ถ้ากรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อผู้เขียนเห็นว่าเมื่อผู้ขายใช้สิทธิระงับการส่งมอบหรือสั่งให้ส่งกลับคืนมาหรือจัดการโดยประการอื่นนั้น ผู้ขายมีสิทธิที่จะนำสินค้าที่ตนยังมีกรรมสิทธิ์อยู่ออกขายให้บุคคลอื่นนอกเหนือจากขายทอดตลาดก็ได้ โดยผู้ขายอาจมีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ใช้ราคากับทั้งค่าจัมจ่ายเกี่ยวกับตนภายในเวลาอันควร ซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้น ถ้าผู้ซื้อไม่ปฏิบัติตาม ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดหรือออกขายให้บุคคลอื่นก็ได้แล้วแต่ผู้ขายจะเลือกเนื่องจากผู้ขายยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินค้าอยู่ หรือ ผู้ขายจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาซื้อขายได้ เนื่องจากผู้ขายยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินค้าอยู่ เมื่อผู้ขายบอกเลิกสัญญาแล้วผู้ขายยังสามารถเรียกค่าเสียหายใด ๆ อันเกิดขึ้นแก่ตนอันเนื่องมาจากการที่ผู้ซื้อผิดสัญญาซื้อขายก็ได้หรือผู้ขายจะขายสินค้าต่อให้บุคคลอื่นหลังบอกเลิกสัญญาแล้วและเรียกค่าเสียหายใด ๆ อันเกิดแก่ตนอันเนื่องมาจากผู้ซื้อผิดสัญญาซื้อขายก็ได้

ตามหลักกฎหมายของอังกฤษ 1979 Act หลักกฎหมายของอเมริกา UCC และหลักกฎหมายของอนุสัญญาได้บัญญัติไว้ในลักษณะที่เหมือนกันไว้ คือ ถ้าผู้ขายใช้สิทธิยึดหน่วงสินค้าหรือระงับการขนส่งสินค้าในระหว่างการขนส่งสินค้าเนื่องจากผู้ซื้อไม่สามารถชำระหนี้ได้ไม่ว่ากรณีใดๆก็ตามตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ไม่ว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่ก็ตาม โดยผู้ขายสามารถใช้สิทธิขายสินค้าต่อไปให้บุคคลอื่นได้หรือจะขายทอดตลาดก็ได้ โดยต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายที่กำหนดไว้โดย 1979 Act ของอังกฤษนั้น ผู้ขายอาจใช้สิทธิขายสินค้าต่อไปได้ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังนี้ (1) มีข้อตกลงในสัญญาซื้อขายโดยแจ้งชัด (2) ผู้ซื้อไม่ชำระราคาสินค้าให้แก่ผู้ขายภายในเวลาอันสมควรภายหลังจากที่ผู้ซื้อได้รับแจ้งจากผู้ขายว่าจะขายสินค้านั้นต่อหรือในกรณีสินค้าอาจเน่าเปื่อยได้ง่ายหรือ (3) ผู้ขายบอกเลิกสัญญา กล่าวคือ เมื่อผู้ขายใช้สิทธิยึดหน่วงหรือระงับการขนส่งไม่ทำให้สัญญาซื้อขายเดิมระงับไปและเมื่อผู้ขายเลือกใช้สิทธิที่จะขายสินค้าต่อไปได้เมื่อผู้ขายได้บอกกล่าวแก่ผู้ซื้อว่าตนจะขายสินค้าต่อไปและผู้ซื้อไม่ชำระราคาหรือเสนอที่จะชำระราคาสินค้าภายในเวลาอันสมควร หรือกรณีเป็นของเสียหาย ผลของการที่ผู้ขายขายสินค้าต่อไปเป็นผลให้สัญญาซื้อขายเดิมระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อเดิมสิ้นสุดลง และหากกรรมสิทธิ์ในสินค้าได้โอนไปยังผู้ซื้อเดิมแล้ว การขายสินค้าต่อไปจะเป็นผลทำให้กรรมสิทธิ์ในสินค้ากลับคืนมาสู่ผู้ขาย เพื่อที่จะผ่านกรรมสิทธิ์ดังกล่าวไปยังผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายครั้งหลังนี้ ในระหว่างที่ผู้ขายยังไม่ขายสินค้าต่อไปซึ่งจะไม่ทำให้สัญญาซื้อขายเดิมสิ้นสุดลง ผู้ซื้อสามารถชำระราคาสินค้าให้แก่ผู้ขายได้ และเมื่อชำระราคาแล้วสิทธิยึดหน่วงหรือสิทธิที่ระงับการขนส่งของผู้ขายย่อมสิ้นสุดลง หรือในกรณีกรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนไปและผู้ขายบอกเลิกสัญญา ผู้ขายก็สามารถขายสินค้านั้นต่อไปได้ ซึ่งในกรณีสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศหากผู้ขายยังครอบครองเอกสารเกี่ยวกับการขนส่งแล้ว ปกติผู้ขายจะใช้สิทธิต่อเอกสารเกี่ยวกับการขนส่งโดยวิธีการสงวนสิทธิการจำหน่ายเพื่อเป็นหลักประกันการชำระราคาสินค้ามากกว่าที่จะใช้สิทธิต่อตัวสินค้าเองโดยตรง เนื่องจากการสงวนสิทธิในการจำหน่ายทำให้กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้ายังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ผู้ขายจึงสามารถสลักหลังโอนเอกสารดังกล่าวให้กับผู้อื่น ถือเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าไปยังบุคคลอื่น

ซึ่งหลักกฎหมายของอเมริกา UCC และอนุสัญญาได้บัญญัติไว้ในที่นั่นเองเกี่ยวกับหลักกฎหมายของอังกฤษโดย UCC ของอเมริกานั้นผู้ขายที่ประสงค์จะขายสินค้าต่อสามารถขายสินค้าโดยการขายทอดตลาดหรือขายต่อเอกชนก็ได้ ซึ่งการดำเนินการขายต่อนี้ ผู้ขายจะต้องกระทำโดยสุจริตและในลักษณะเชิงพาณิชย์อย่างสมเหตุสมผลในทุกขั้นตอนและจะต้องแจ้งให้ผู้ซื้อทราบด้วย ซึ่งอนุสัญญาก็ได้กำหนดให้ผู้ขายจะขายด้วยวิธีใดก็ได้ตามสมควรเมื่อมีเหตุจำเป็นต้องขายและต้องขายไปในเวลาอันสมควรด้วย โดยต้องแจ้งให้ผู้ซื้อทราบก่อน นอกจากนี้ผู้ขายอาจบอกเลิกสัญญาแล้วค่อยขายสินค้าต่อก็ได้ ซึ่งการสิ้นสุดของสัญญาในอนุสัญญาได้วาง

หลักเรื่องสัญญาจะไม่สิ้นสุดลงโดยอัตโนมัติแต่จะสิ้นสุดเมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวไปยังอีกฝ่ายหนึ่งว่าให้ความผูกพันในสัญญาสิ้นสุดลง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายอังกฤษ อเมริกา และอนุสัญญาได้ให้สิทธิแก่ผู้ขายที่จะขายสินค้าต่อไปได้ไม่ว่าจะโดยการขายต่อให้บุคคลอื่นหรือขายทอดตลาดก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากหลักกฎหมายไทยที่กำหนดให้ในกรณีถ้ากรรมสิทธิ์โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้ว และผู้ขายใช้สิทธิยึดหน่วงหรือระงับการขนส่งถ้าต้องการจะขายต่อจะต้องขายทอดตลาดวิธีเดียวจะขายวิธีอื่นไม่ได้ แต่ถ้ากรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนและผู้ขายใช้สิทธิระงับการขนส่ง ผู้เขียนเห็นว่าผู้ขายยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์อยู่สามารถขายต่อให้บุคคลอื่นหรือขายทอดตลาดก็ได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตามทั้งหลักกฎหมายอังกฤษ อเมริกา อนุสัญญาและของไทยได้บัญญัติไว้เหมือนกันคือ ผู้ขายจะต้องแจ้งให้ผู้ซื้อทราบก่อนและถ้าผู้ซื้อได้ชำระราคาหรือเสนอที่จะชำระราคามาภายในเวลาที่กำหนดหรือจัดหาประกันมาให้ผู้ขายเป็นที่เพียงพอ สิทธิของผู้ขายที่จะยึดหน่วงสินค้าหรือระงับการขนส่งหรือสิทธิในการขายสินค้าต่อเป็นอันระงับไป นอกจากนี้ในหลักกฎหมายของอังกฤษ อเมริกา และอนุสัญญายังให้สิทธิผู้ขายในการบอกเลิกสัญญาและค่อยขายสินค้าต่อก็ได้ แต่หลักกฎหมายไทยถ้ากรรมสิทธิ์โอนแล้ว ผู้ขายจะบอกเลิกสัญญาเพื่อให้กรรมสิทธิ์กลับคืนมาเป็นของผู้ขายอีกไม่ได้ ผู้ขายจึงมีสิทธิฟ้องให้ผู้ซื้อชำระราคาและค่าเสียหายและผู้ขายก็ส่งมอบสินค้าให้กับผู้ซื้อ หรือจะใช้สิทธิขายสินค้าต่อโดยการขายทอดตลาดวิธีเดียวเท่านั้นโดยต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้

อย่างไรก็ตามเมื่อผู้ขายขายสินค้าต่อในระหว่างอยู่ในช่วงใช้สิทธิยึดหน่วงหรือระงับการขนส่งหรือหลังจากบอกเลิกสัญญาแล้วไม่ว่าโดยขายต่อให้บุคคลอื่นหรือขายทอดตลาดก็ตาม หลักกฎหมายอังกฤษ อเมริกา และอนุสัญญายังให้สิทธิผู้ขายที่ขายสินค้าต่อยังสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้ซื้อได้อีกด้วย คือ ผลต่างระหว่างราคาตามสัญญาและราคาที่ได้รับจากการขายสินค้าต่อ(ราคาตลาด)และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ซื้อผิดสัญญาหรือจากการขายสินค้านั้นต่อ และเมื่อขายสินค้าเรียบร้อยแล้ว ผู้ขายมีสิทธิหักเงินจำนวนเท่ากับค่าใช้จ่ายที่สมควรจากการดูแลสินค้า และจากการขายสินค้านั้นนอกจากการขายได้ด้วย และถ้าเงินจำนวนที่เหลือไม่พอกับราคาค่าสินค้า ผู้ขายก็ยังสามารถเรียกได้จากผู้ซื้อในส่วนที่ขาดได้อีกด้วย ซึ่งหลักกฎหมายไทยได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันแต่ไม่ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนเหมือนหลักกฎหมายต่าง ๆ ข้างต้น โดยให้สิทธิแก่ผู้ขายในอันที่จะขายทอดตลาดสินค้านั้นเพื่อนำเงินมาชำระราคาและค่าจับจ่ายเกี่ยวกับการนั้น (Incidental Charge) ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งย่อหมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการรักษาสินค้าที่ยึดหน่วง ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ก็ให้ส่งมอบแก่ผู้ซื้อตามมาตรา 471 เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของผู้ซื้อไปแล้วมาตรานี้บัญญัติ

เพื่อรองรับหลักเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์นั่นเอง ซึ่งต่างกับหลักกฎหมายของอเมริกาที่ผู้ชายใช้สิทธินำสินค้าออกขายต่อตามมาตรา 2-706 ซึ่งผู้ชายไม่ต้องส่งมอบเงินกำไรคืนผู้ซื้อ นอกจากนี้ตามกฎหมายไทยถ้าจำนวนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดไม่พอชำระราคาสินค้าและค่าเสียหายที่ได้รับ แม้มาตรา 471 มิได้บัญญัติไว้ว่าผู้ชายจะมีสิทธิอย่างไรบ้าง ผู้เขียนก็เห็นว่าผู้ชายก็ยังฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้ตามมาตรา 215 และมาตรา 224 ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามิลักษณะใกล้เคียงกับหลักกฎหมายต่าง ๆ ข้างต้น

2.2 สิทธิฟ้องให้ผู้ซื้อชำระราคา

เมื่อผู้ซื้อผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ใดๆตามสัญญาหรือผู้ซื้อละเลยไม่ชำระหนี้ของตน ผู้ชายมีสิทธิฟ้องให้ผู้ซื้อรับมอบสินค้าและชำระราคาและค่าเสียหายอันมาจากการผิดสัญญาของผู้ซื้อได้ โดยผู้ชายมีสิทธิฟ้องต่อศาลเพื่อให้ผู้ซื้อชำระราคาและเรียกค่าเสียหายได้ตามมาตรา 213 แห่ง ป.พ.พ อันเนื่องมาจากการผิดสัญญาหรือผิดนัดชำระหนี้ของผู้ซื้อ รวมทั้งให้เรียกดอกเบี้ยได้ด้วย ถ้ามีการตกลงกันในสัญญาก็ให้เป็นไปตามนั้น แต่ถ้าไม่ได้ตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ก็ให้คิดอัตราร้อยละ 7 ครั้งต่อปีตามมาตรา 224 และหากยังมีค่าเสียหายอย่างอื่นผู้ชายก็ยังสามารถพิสูจน์และเรียกค่าเสียหายจากผู้ซื้อได้อีก นอกจากนี้ถ้าในสัญญาซื้อขายผู้ซื้อได้สัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ ผู้ชายก็สามารถเรียกเอาเบี้ยปรับนั้นแทนการชำระหนี้หรือชำระราคาก็ได้ตามมาตรา 379 ประกอบกับมาตรา 380 หรือในกรณีผู้ซื้อสัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เช่น ไม่ชำระหนี้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้เป็นต้น ผู้ชายสามารถเรียกให้ผู้ซื้อชำระหนี้หรือชำระราคาพร้อมกับเรียกเบี้ยปรับได้ด้วยตามมาตรา 381 (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 3342/32, 4170/32) โดยผู้ชายจะต้องบอกสงวนสิทธิการเรียกเอาเบี้ยปรับในเวลาชำระหนี้ด้วย รวมทั้งผู้ชายยังสามารถเรียกค่าเสียหายเพิ่มได้อีก ถ้าเบี้ยปรับนั้นมีจำนวนน้อยกว่าความเสียหายที่ผู้ชายได้รับเนื่องมาจากผู้ซื้อไม่ชำระราคาหรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง ตามมาตรา 380 และมาตรา 381 โดยต้องพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (คำพิพากษาฎีกาที่ 556/11) แต่ถ้าเบี้ยปรับนั้นสูงเกินส่วนศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ซึ่งในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใด ท่านให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียของผู้ชายทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สินเมื่อได้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไปตามมาตรา 383 อย่างไรก็ตามถ้าผู้ชายแสดงต่อผู้ซื้อว่าจะเรียกเอาเบี้ยปรับเป็นสิ่งของเนื่องจากผู้ซื้อไม่ชำระราคาหรือไม่ชำระหนี้

แล้ว ผู้ขายย่อมหมดสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 380 วรรคแรก¹⁸ นอกจากนี้ ป.พ.พ ได้กำหนดนิยามความหมายของคำว่า “ค่าเสียหาย” ไว้ในมาตรา 222 ซึ่งบัญญัติดังนี้

“มาตรา 222 การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่ เรียกค่าไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติ ย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้”

เจ้าหน้าที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็น หรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว”

ในส่วนกฎหมายของอังกฤษ 1979 Act มาตรา 49 (1) ได้กำหนดสิทธิในการฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้านั้นจะต้องปรากฏว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้าจะต้องโอนไปยังผู้ซื้อแล้ว และผู้ซื้อไม่ชำระราคาสินค้าตามเงื่อนไขของสัญญาโดยมิชอบไม่ว่าผู้ขายจะได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อแล้วหรือไม่ก็ตาม ถ้ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอน ผู้ขายจะฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าไม่ได้ ผู้ขายจะฟ้องเรียกได้เฉพาะค่าเสียหาย ซึ่งกรณีนี้จะเห็นว่ามีหลักเกณฑ์เหมือนหลักกฎหมายไทยคือ กรรมสิทธิ์ในสินค้าจะต้องโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายจึงจะมีสิทธิฟ้องให้ผู้ซื้อชำระราคาและรับมอบสินค้าซึ่งต่างจากหลักกฎหมายของอนุสัญญาและ UCC ของอเมริกา ซึ่งผู้ขายสามารถฟ้องเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระราคาให้แก่ผู้ขายได้ ไม่ว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้าจะได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่ก็ตาม ถ้ากรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนเมื่อผู้ขายฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคา ผู้ขายก็ต้องส่งมอบและโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้แก่ผู้ซื้อโดยให้ผู้ซื้อรับมอบสินค้าไว้ด้วย อย่างไรก็ตามหลัก 1979 Act ของอังกฤษมาตรา 49 (2) ก็ยังได้วางหลักเกณฑ์ยกเว้นกรณีกรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ แต่ผู้ขายก็ยังสามารถฟ้องเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระราคาได้ ถ้ามีการกำหนดวันชำระราคาสินค้าไว้แน่นอน และผู้ซื้อไม่ชำระราคาสินค้านั้น และหลักกฎหมายอังกฤษยังได้บัญญัติเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในสินค้าจะโอนไปยังผู้ซื้อเมื่อใดนั้นจะเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาที่ระบุไว้ในสัญญา หรือการกระทำของคู่สัญญาและพฤติการณ์ของคดีตามมาตรา 17(1)และ(2) และในกรณีที่ไม่ปรากฏเจตนาที่แตกต่างออกไป กฎหมายอังกฤษได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเจตนาของคู่สัญญาว่าตกลงให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าโอนไปยังผู้ซื้อเมื่อใดด้วยตามมาตรา 18 แห่ง 1979 Act

¹⁸ อัครราชทูต จุฬารัตน, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2531), หน้า 155-158.

นอกจากนี้หลักกฎหมายอังกฤษ 1979 Act ยังได้บัญญัติหลักแตกต่างจากอนุสัญญา UCC และ ป.พ.พ ของไทยในกรณีที่ผู้ขายฟ้องให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าซึ่งถือเป็นการฟ้องให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งในลักษณะของหนี้เงินผู้ขายไม่มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยนับจากเวลาที่ผิดนัด เว้นแต่จะกำหนดไว้แจ้งชัดในสัญญาหรือโดยพฤตินัยจากการติดต่อบริเวณระหว่างคู่สัญญาหรือจากประเพณีการค้า อย่างไรก็ตามศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดให้แก่ผู้ขายได้โดยอาศัยมาตรา 3(1)ของ The Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934 นอกจากนี้ผู้ขายไม่มีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายพิเศษจากผู้ซื้อ อย่างไรก็ตามผู้ขายอาจเรียกค่าใช้จ่ายตามสมควรที่เกิดขึ้น เช่น ค่าเก็บสินค้าในระหว่างที่ผู้ซื้อไม่รับมอบสินค้า แต่สำหรับหลักกฎหมายอนุสัญญา UCC และ ป.พ.พ ได้ให้สิทธิผู้ขายที่ฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าและยังมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยจากจำนวนเงินราคาสินค้าจากผู้ซื้อได้ ถ้าในสัญญาระบุไว้ก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดในสัญญา แต่ถ้าไม่ได้ระบุไว้ก็ให้คิดอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่พอสมควรซึ่ง ป.พ.พ มาตรา 224 ได้กำหนดไว้ถ้าไม่ได้ตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ก็ให้คิดอัตราร้อยละ 7 ต่อปี นอกจากผู้ขายสามารถเรียกให้ชำระราคาและดอกเบี้ยได้แล้ว อนุสัญญา UCC และ ป.พ.พ ยังให้สิทธิผู้ขายสามารถเรียกค่าเสียหายได้อีกด้วย ซึ่งอนุสัญญาได้กำหนดนิยามของค่าเสียหายที่เกิดจากการผิดสัญญา ซึ่งบัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกับ ป.พ.พ มาตรา 222 โดยอนุสัญญาข้อ 74 ได้บัญญัติไว้ดังนี้ ค่าเสียหายที่เกิดจากการผิดสัญญา คือ จำนวนเงินเท่ากับความสำเร็จรวมถึงการสูญเสียกำไรของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอันเป็นผลสืบเนื่องจากการผิดสัญญานั้น ค่าเสียหายเช่นว่านี้ต้องไม่เกินความสำเร็จที่คู่สัญญาฝ่ายที่กระทำผิดสัญญาได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า หรือควรจะได้คาดการณ์ไว้แล้วในขณะทำสัญญาโดยอาศัยข้อเท็จจริงและเรื่องราวต่างๆที่คู่สัญญาฝ่ายดังกล่าวรู้ หรือควรจะได้รู้ถึงผลที่อาจเกิดขึ้นจากการผิดสัญญานั้น ซึ่ง UCC มาตรา 2-708 ประกอบกับมาตรา 2-710¹⁰ ก็ได้บัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกับอนุสัญญา

นอกจากนี้ในอนุสัญญา 1979 Act และ UCC ยังได้ให้สิทธิแก่ผู้ขายที่อาจใช้สิทธิฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อปฏิบัติการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงก็ได้ เช่น กรณีคู่สัญญามีข้อตกลงให้ผู้ซื้อจัดหาเครดิตและผู้ซื้อไม่จัดหาเครดิตให้หรือจัดหาเครดิตแล้วแต่ธนาคารปฏิเสธไม่ชำระหนี้ตามเครดิตโดยไม่ชอบ ผู้ขายอาจจะใช้สิทธิเรียกให้ผู้ซื้อจัดหาเครดิตฉบับใหม่มาให้กับตนได้ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระหนี้เฉพาะเจาะจง ซึ่งการฟ้องบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงจะมีในบางประเทศที่อยู่ในระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งกฎหมายไทยตามมาตรา 213 วรรค 1 ได้บัญญัติไว้ดังนี้ “ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้” กล่าวคือ การชำระหนี้นั้นมีทั้งหนี้ให้กระทำ

¹⁰ โปรดดูรายละเอียดหน้า 100

การและงดเว้นกระทำการ ถ้าสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ทำแล้ว เจ้าหนี้จะฟ้องร้องขอต่อศาลให้ ลูกหนี้ทำเช่นนั้นมิได้ เช่น การชำระหนี้ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้ที่ต้องกระทำแล้วจะให้ บุคคลอื่นเข้ามาทำแทนหรือเป็นคู่สัญญาแทนไม่ได้แล้ว ถือว่าสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ทำ เจ้าหนี้ก็จะบังคับให้ลูกหนี้กระทำไม่ได้ นอกจากจะเรียกค่าเสียหายเท่านั้น ซึ่งกรณีที่สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศโดยคู่สัญญามีข้อตกลงให้ผู้ซื้อจัดหาเครดิตให้และผู้ซื้อไม่จัดหาเครดิตหรือ จัดหาเครดิตแล้วแต่ธนาคารปฏิเสธไม่ชำระหนี้ตามเครดิตโดยไม่ชอบ และผู้ขายจะฟ้องร้องให้ ผู้ซื้อจัดหาเครดิตฉบับใหม่มาให้กับตนซึ่งเป็นการเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระหนี้เฉพาะเจาะจงก็ได้ แต่ถ้าผู้ซื้อหรือธนาคารปฏิเสธไม่ยอมทำสัญญาเปิดเครดิตแล้ว ก็จะบังคับให้ผู้ซื้อหรือธนาคาร ทำสัญญาดังกล่าวไม่ได้ และถ้าธนาคารอื่นก็ไม่ยอมทำสัญญาเปิดเครดิตกับผู้ซื้อ ดังนั้นเมื่อ สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ทำ เพราะเป็นหนี้ให้กระทำการและบังคับให้ผู้ซื้อเป็นคู่สัญญากับ ธนาคารในการเปิดเครดิต ซึ่งเป็นการเฉพาะตัวของผู้ซื้อและธนาคารในการมาทำสัญญาต่อกัน จะให้บุคคลภายนอกทำแทนผู้ซื้อไม่ได้ ดังนั้นผู้ขายคงจะเรียกค่าเสียหายจากผู้ซื้อได้เท่านั้น

ในอนุสัญญายังได้กำหนดให้สิทธิแก่ผู้ขายในการที่จะขยายกำหนดเวลาออกไปตาม สมควรเพื่อให้ผู้ซื้อปฏิบัติตามชำระหนี้เนื่องจากผู้ซื้อไม่ชำระหนี้หรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาภายใน กำหนดเวลาในสัญญาเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และเมื่อผู้ขายได้ขยายเวลาเพื่อให้ผู้ซื้อปฏิบัติตาม การชำระหนี้แล้ว ผู้ขายก็ต้องผูกพันกับเงื่อนไขดังกล่าว ผู้ขายจะใช้สิทธิทางอื่นไม่ได้ใน ระหว่างเวลาที่ขยายออกให้กับผู้ซื้อ เว้นแต่ผู้ขายจะได้รับหนังสือแจ้งจากผู้ซื้อว่า ผู้ซื้อจะไม่ ปฏิบัติการชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่ขยายออกไปนั้น ถ้าผู้ขายได้รับหนังสือแจ้งจากผู้ซื้อว่าจะ ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ก่อนที่จะครบกำหนดเวลาที่ผู้ขายขยายออกไปนั้น ผู้ขายก็มีสิทธิบอกเลิก สัญญาได้ ซึ่งเมื่อผู้ขายใช้สิทธิขยายเวลาให้ผู้ซื้อปฏิบัติตามชำระหนี้แล้ว ผู้ขายก็ยังสามารใช้ สิทธิเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระค่าเสียหายในระหว่างเวลาที่ขยายออกไปให้ผู้ซื้อชำระหนี้ได้ด้วย ซึ่ง ป.พ.พ ของไทยมาตรา 387 ได้บัญญัติให้สิทธิผู้ขายที่จะขยายเวลาออกไปเพื่อให้ผู้ซื้อปฏิบัติ ชำระหนี้ ถ้าผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่ขยายนั้น ผู้ขายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ แต่หลัก กฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติอย่างชัดเจนให้สิทธิผู้ขายใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระค่าเสียหายใน ระหว่างเวลาที่ขยายออกไปนั้นได้ด้วย ถ้าผู้ขายขยายเวลาออกไปให้ผู้ซื้อปฏิบัติตามชำระหนี้แล้ว ผู้ขายไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระค่าเสียหายในระหว่างเวลาที่ขยายออกไปนั้นเนื่องจากผู้ ขยายยอมรับภาระในระหว่างเวลาที่ขยายออกไปนั้นเองแต่ถ้าครบกำหนดระยะเวลาที่ผู้ขายขยาย ให้กับผู้ซื้อแล้วแต่ผู้ซื้อก็ยัง ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้หรือถ้าผู้ซื้อได้ทำหนังสือแจ้งแก่ผู้ขายว่าจะไม่ ปฏิบัติการชำระหนี้ก่อนครบกำหนดเวลาที่ขยาย ผู้ขายจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายได้ด้วย ซึ่งเมื่อผู้ขายใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาทำให้คู่สัญญากลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม และผู้ขายก็ยังสามารเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาของผู้ซื้อได้ด้วย โดยสามารถ

เรียกค่าเสียหายในระหว่างเวลาที่ขยายให้กับผู้ซื้อได้ แต่ถ้าผู้ซื้อชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่ขยายให้ ผู้ขายก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายในระหว่างเวลาที่ขยายให้กับผู้ซื้อ

2.3 สิทธิบอกเลิกสัญญา

ตามหลักกฎหมายไทยเมื่อผู้ซื้อไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้หรือผิดสัญญาเมื่อหนี้ถึงกำหนด ผู้ขายสามารถบอกเลิกสัญญาได้ถ้าได้ระบุไว้ในสัญญาหรือโดยบทบัญญัติของกฎหมาย โดยการแสดงเจตนาไปยังผู้ซื้อตามมาตรา 386 ซึ่งการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาดังกล่าวกฎหมายไม่ได้ระบุไว้ว่าจะต้องทำด้วยวิธีใด ผู้เขียนเห็นว่าสามารถกระทำโดยบอกกล่าวหรือทำเป็นหนังสือไปยังผู้ซื้อก็ได้ หรือถ้าในสัญญาได้ระบุข้อกำหนดเงื่อนไขหรือเหตุของการเลิกสัญญาไว้ หรือวัตถุประสงค์แห่งสัญญานั้น โดยสภาพหรือโดยเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้ จะเป็นผลสำเร็จได้ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ ณ เวลาที่กำหนด หรือภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ และกำหนดเวลาหรือระยะเวลานั้นได้ถึงกำหนดโดยผู้ซื้อมิได้ชำระหนี้ เมื่อเกิดเงื่อนไขหรือเหตุการณ์ตามที่กำหนดในสัญญาหรือถึงกำหนดเวลาหรือระยะเวลาที่กำหนดโดยผู้ซื้อมิได้ชำระหนี้แล้ว สัญญาก็เป็นอันเลิกกันโดยมิต้องบอกเลิกสัญญาเลยตามมาตรา 388 นอกจากนี้ผู้ขายซึ่งจะใช้สิทธิเลิกสัญญาอาจกำหนดระยะเวลาพอสมควรให้ผู้ซื้อชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ได้ ถ้าและผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ขายก็สามารถใช้สิทธิเลิกสัญญาได้ตามมาตรา 387 ซึ่งการใช้สิทธิเลิกสัญญาของผู้ขายทำให้คู่สัญญาแต่ละฝ่ายกลับคืนสู่ฐานะเดิม และมีผลทำให้หน้าที่ของคู่สัญญาที่จะต้องปฏิบัติต่อกันระงับลง แต่สิทธิเรียกร้องใดๆที่เกิดขึ้นก่อนการผิดสัญญายังคงมีผลใช้บังคับอยู่ ดังนั้นถ้าเกิดความเสียหายแก่ผู้ขายเนื่องจากผู้ซื้อผิดสัญญา เมื่อผู้ขายบอกเลิกสัญญาผู้ขายก็ยังสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้อยู่ตามมาตรา 391

นอกจากนี้ในเรื่องของการแสดงเจตนาที่จะมีผลต่อผู้รับการแสดงเจตนาตามป.พ.พ มาตรา 168 และมาตรา 169 ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้

“มาตรา 168 การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าให้ถือว่ามีผลนับแต่ผู้รับการแสดงเจตนาได้ทราบการแสดงเจตนา นั้น ความข้อนี้ให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลหนึ่งแสดงเจตนาไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งโดยทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่นซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน”

“มาตรา 169 การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งมีได้อยู่เฉพาะหน้าให้ถือว่ามีผล นับแต่เวลาที่การแสดงเจตนา นั้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา.....”

กล่าวคือ เมื่อผู้ซื้อผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายเมื่อหนี้ถึง กำหนดชำระผู้ขายสามารถใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้ โดยการแสดงเจตนาไปยังผู้ซื้อซึ่งผู้ขาย สามารถแสดงเจตนาไปยังผู้ซื้อโดยวิธีบอกกล่าวโดยวาจาหรือทำหนังสือแจ้งก็ได้ ดังนั้นถ้าผู้ ขายกระทำโดยวิธีบอกกล่าวผู้ขายก็สามารถแสดงเจตนาไปยังผู้ซื้อโดยทางโทรศัพท์ หรือโดย เครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่นซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ โดยให้ถือว่าการแสดงเจตนา บอกเลิกสัญญาของผู้ขายมีผลนับแต่ผู้ซื้อได้ทราบการแสดงเจตนา นั้นตามมาตรา 168 แห่ง ป.พ.พ. แต่ถ้าผู้ขายแสดงเจตนาไปยังผู้ซื้อโดยทำเป็นหนังสือบอกกล่าว การแสดงเจตนาบอก เลิกสัญญาของผู้ขายมีผลนับแต่เวลาที่การแสดงเจตนา นั้นไปถึงผู้ซื้อ

ความหลักกฎหมายของอนุสัญญา หลักกฎหมายของอังกฤษและอเมริกาได้บัญญัติ หลักไว้ในทำนองเดียวกับหลักกฎหมายไทย กล่าวคือเมื่อผู้ซื้อไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ใด ๆหรือไม่ ชำระราคาเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ถือว่าผู้ซื้อผิดสัญญา ผู้ขายมีสิทธิบอกเลิกสัญญา ผลของการ บอกเลิกสัญญาทำให้หน้าที่ของคู่สัญญาที่จะต้องปฏิบัติต่อกันระงับลงและทำให้คู่สัญญากลับคืน สู่ฐานะเดิมโดยคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องคืนทรัพย์สินหรือเงินตามควรค่าแห่งการอันตนได้รับไว้ เพื่อชำระหนี้พร้อมทั้งดอกเบี้ยด้วย แต่สิทธิเรียกร้องใดๆที่เกิดขึ้นก่อนสัญญาสิ้นสุดลง ผู้ขายก็ ยังสามารถเรียกร้องได้อยู่ ดังนั้นถ้าผู้ขายได้รับความเสียหายใดๆก่อนสัญญาสิ้นสุดลงเนื่องจาก ผู้ซื้อผิดสัญญา เมื่อผู้ขายใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาแล้วผู้ขายก็ยังมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ ซื้อได้อยู่แต่ผู้ขายไม่มีสิทธิฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าแล้ว ซึ่งการบอกเลิกสัญญานั้นก็ไม่ได้ กำหนดว่าจะต้องกระทำด้วยวิธีใด ดังนั้นถ้าไม่ได้ระบุไว้ในสัญญาผู้ขายที่มีสิทธิบอกเลิก สัญญาก็สามารถกระทำโดยวิธีบอกกล่าวด้วยวาจา หรือ โดยหนังสือบอกกล่าวก็ได้ ซึ่ง อนุสัญญาได้บัญญัติในเรื่องวิธีการบอกกล่าวเลิกสัญญาโดยต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือไป ยังผู้ซื้อตามข้อ 26 ของอนุสัญญา ซึ่งจะมีผลเป็นการบอกเลิกสัญญา เนื่องจากอนุสัญญาได้วาง หลักเรื่องสัญญาจะไม่สิ้นสุดลงโดยอัตโนมัติเว้นแต่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวการเลิก สัญญาไปยังอีกฝ่ายหนึ่งจึงจะมีผลทำให้สัญญาสิ้นสุดลง และถ้าผู้ขายส่งคำบอกกล่าวโดยวิธีอัน สมควรภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวแล้ว (by mean appropriate in the circumstances) ผู้ซื้อจะ อ้างเหตุที่คำบอกกล่าวนั้นมาถึงล่าช้า หรือผิดพลาด หรือสูญหายขึ้นอ้างให้ผู้ขายต้องเสียสิทธิไป มิได้ ตามข้อ 27 ของอนุสัญญา ซึ่งเดินตามหลักที่ว่า ผู้ก่อเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องส่งคำบอก กกล่าว คือ ผู้มีพฤติการณ์ที่ขัดต่อสัญญา ผู้นั้นย่อมต้องรับภาระเสี่ยงต่อความล่าช้า ผิดพลาด หรือสูญหายอันอาจเกิดแก่คำบอกกล่าวเช่นนั้น และเป็นการยกเว้นหลักเรื่องการแสดงเจตนามี

ผลเมื่อไปถึงผู้รับไว้ด้วยตามที่บัญญัติไว้ในหลักกฎหมายไทยที่กล่าวข้างต้น ถึงแม้หลักกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้โดยเฉพาะแต่เมื่อพิจารณาแล้วว่าผู้ซื้อเป็นผู้ผิดสัญญาก่อให้เกิดผู้ขายต้องทำการบอกกล่าวเลิกสัญญา ดังนั้นผู้ซื้อต้องรับภาระต่อความล่าช้าผิดพลาดหรือสูญหายอาจเกิดแก่ค่าบอกกล่าวนั้น ตามหลักที่ว่าผู้ก่อเหตุย่อมต้องรับภาระความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเองหรือนำมาตรา 217 แห่ง ป.พ.พ มาปรับใช้ก็ได้เมื่อผู้ซื้อจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่างเวลาที่ตนผิดนัดหรือการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยในระหว่างเวลาที่ผิดนัด

นอกจากนี้หลักกฎหมายในอนุสัญญา หลักกฎหมายอังกฤษ และหลักกฎหมายอเมริกายังได้บัญญัติให้สิทธิผู้ขายขยายระยะเวลาพอสมควร ในกรณีผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ โดยบอกกล่าวให้ผู้ซื้อชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าและผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้ขายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาซึ่งหลักกฎหมายไทยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 387 เป็นกรณีที่ผู้ซื้อไม่ชำระหนี้และคู่สัญญาไม่ถือว่ากำหนดเวลาการชำระหนี้เป็นสิ่งสำคัญ เมื่อผู้ขายได้ขยายเวลาพอสมควรให้ผู้ซื้อชำระหนี้ ถ้าผู้ซื้อไม่ชำระผู้ขายจะเลิกสัญญา เมื่อผู้ซื้อไม่ชำระหนี้และผู้ขายบอกเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาจะต้องกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ขายในการเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาของผู้ซื้อตามมาตรา 319 (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1185/14, 2428/15, 664/30, 4174/30, 1819/41) ซึ่งอนุสัญญายังได้ให้สิทธิแก่ผู้ขายที่ขยายเวลาให้ผู้ซื้อชำระหนี้สามารถเรียกร้องค่าเสียหายในระหว่างเวลาที่ขยายออกไปให้ผู้ซื้อชำระหนี้ได้ด้วย ซึ่งหลักกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติไว้เฉพาะซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเมื่อผู้ขายมีสิทธิที่จะเรียกร้องดอกเบี้ยและค่าเสียหายจากผู้ซื้อนับแต่ผู้ซื้อผิดนัด แต่ผู้ขายยังไม่ใช้สิทธิดังกล่าวแต่กลับขยายเวลาให้ผู้ซื้อชำระหนี้ถือเสมือนว่าผู้ซื้อยังไม่ผิดนัด ดังนั้นผู้ขายก็ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายในระหว่างเวลาที่ขยายให้กับผู้ซื้อได้ โดยอาจนำมาตรา 204 และมาตรา 205 มาปรับใช้กับกรณีดังกล่าวได้ แต่ถ้าในสัญญาได้ตกลงกันไว้ในกรณีผู้ซื้อผิดสัญญาไม่ชำระหนี้เมื่อครบกำหนดตามสัญญา ซึ่งผู้ขายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาและถ้าผู้ขายไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา และให้ผู้ซื้อเสียเบี้ยปรับเป็นรายวันหรือเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ค้างชำระนับตั้งแต่ผิดนัดจนกว่าจะชำระหนี้ครบถ้วนก็ให้เป็นไปตามนั้น ซึ่งในกรณีนี้แม้ผู้ขายจะขยายเวลาการชำระหนี้ให้กับผู้ซื้อ ผู้ขายก็สามารถเรียกเบี้ยปรับเป็นรายวันหรือดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ค้างชำระกับผู้ซื้อได้ด้วยโดยสามารถเรียกได้ตั้งแต่วันที่ครบกำหนดตามสัญญาจนถึงวันที่ผู้ซื้อชำระหนี้ครบถ้วน ถึงแม้ผู้ซื้อจะชำระหนี้ภายในเวลาที่ขยายให้ก็ตาม แต่ถ้าผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่ขยายหรือแจ้งมายังผู้ขายว่าจะไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ก่อนครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าว เมื่อผู้ขายบอกเลิกสัญญา คู่สัญญาก็กลับคืนสู่ฐานะเดิมและเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาของผู้ซื้อได้และผู้ขายยังสามารถเรียกเบี้ยปรับหรือดอกเบี้ยตามสัญญานับจากวัน

ที่กรมกำหนดตามสัญญาจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญาได้ด้วย (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 4385/40, 1819/41)

นอกจากนี้ถ้าการชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนกลายเป็นพันธวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษผู้ซื้อได้เช่น ตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ถึงแม้หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระก็ตาม ผู้ขายก็สามารถใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้หรือเรียกค่าเสียหายหรือใช้สิทธิดังกล่าวประกอบกันก็ได้ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 389 มาตรา 218 และมาตรา 219 วรรค 2 แห่ง ป.พ.พ แต่ในอนุสัญญาข้อ 72 ยังได้บัญญัติเพิ่มเติมว่าก่อนถึงกำหนดชำระหนี้เป็นที่ประจักษ์ว่าผู้ซื้อจะทำการอันผิดสัญญาในสาระสำคัญผู้ขายบอกเลิกสัญญาได้ แต่ถ้ามีเวลาเพียงพอก่อนที่จะถึงกำหนดชำระหนี้ ผู้ขายต้องให้โอกาสแก่ผู้ซื้อโดยการทำหนังสือบอกกล่าวภายในเวลาอันสมควรไปยังผู้ซื้อให้จัดหาหลักประกันที่เพียงพอในการปฏิบัติการชำระหนี้ เว้นแต่ผู้ซื้อจะได้แจ้งว่าตนจะไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ นอกจากนี้ในอนุสัญญายังได้บัญญัติข้อยกเว้นที่ผู้ขายยังสามารถบอกเลิกสัญญาได้ ถึงแม้ผู้ซื้อชำระราคาซื้อขายแล้วในกรณีที่ผู้ขายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นและผู้ขายจะบอกเลิกสัญญาก่อนที่ผู้ขายจะทราบว่ามีผู้ซื้อได้ปฏิบัติการชำระหนี้หรือผู้ซื้อปฏิบัติการชำระหนี้ล่าช้าหลังจากผู้ขายได้ทราบหรือควรจะได้ทราบถึงการผิดสัญญาหรือเมื่อพ้นกำหนดเวลาที่ผู้ขายได้ขยายออกไปตามข้อ 63(1) หรือหลังจากผู้ซื้อได้แจ้งว่าผู้ซื้อจะไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาที่ได้ขยายออกไปนั้นตามข้อ 64(2) ดังนั้นเมื่อผู้ซื้อชำระราคาแก่ผู้ขายซึ่งเป็นการชำระหลังจากผิดสัญญาหรือเป็นการชำระหนี้ล่าช้าหรือชำระหนี้ในกรณีใดๆตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งผู้ขายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาแล้ว ถ้าผู้ขายประสงค์จะเลิกสัญญาก็ยังสามารถบอกเลิกได้ โดยคู่สัญญาก็กลับคืนสู่ฐานะเดิม และเมื่อผู้ขายได้รับการชำระราคาจากผู้ซื้อผู้ขายก็ต้องคืนเงินให้กับผู้ซื้อ แต่ผู้เขียนเห็นว่าผู้ขายไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยในส่วนเงินที่ผู้ขายได้รับมาเนื่องจากผู้ขายมีหน้าที่ต้องคืนเงินแก่ผู้ซื้อ ถ้าผู้ขายคืนเงินในวันเลิกสัญญาซึ่งถือว่าผู้ขายไม่ได้ผิดนัดก็ไม่ต้องเสียดอกเบี้ย แต่ถ้าผู้ขายคืนเงินหลังจากวันเลิกสัญญาถือว่าผิดนัดได้ ผู้ขายก็ต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่รับไว้ตั้งแต่วันที่ได้รับเงิน ซึ่งหลักกฎหมายไทยก็ไม่ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้อีกเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้วผู้เขียนเห็นว่าผู้ขายก็สามารถบอกเลิกสัญญาได้เช่นกันโดยให้คู่สัญญากลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม โดยผู้ขายจะต้องคืนเงินให้กับผู้ซื้อถ้าคืนในวันเลิกสัญญาก็ไม่ต้องเสียดอกเบี้ย แต่ถ้าคืนหลังจากเลิกสัญญาแล้วผู้ขายก็ต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ได้รับมาจากผู้ซื้อตามมาตรา 391 แห่งป.พ.พ. เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1123/14 จำเลยเป็นฝ่ายใช้สิทธิเลิกสัญญาต่อโจทก์ ซึ่งโจทก์ก็ไม่ขัดข้องสัญญาที่โจทก์จำเลยทำไว้ย่อมเป็นอันเลิกกัน คู่สัญญาแต่ละฝ่ายย่อมกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมเสมือนดังว่ามีได้มีสัญญาต่อกันเลย และสิ่งใดที่ส่งมอบให้แก่กันไปแล้วก็ต้องคืนให้แก่กันแต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายในเรื่องผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ ซึ่งเป็น

อีกเรื่องหนึ่งต่างหาก เมื่อสัญญาเลิกกัน จำเลยก็ต้องคืนเงินที่รับไว้จากโจทก์ให้แก่โจทก์พร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีตั้งแต่วันที่จำเลยได้รับเงิน หรือผู้ขายจะใช้สิทธิตามมาตรา 216 แห่ง ป.พ.พ. ก็นำมาปรับใช้ได้เมื่อผู้ซื้อผิดนัด และกรณีผู้ซื้อมาชำระราคาหลังจากผิดนัดแล้ว ผู้ขายจะบอกปิดไม่รับชำระหนี้และเรียกค่าเสียหายเพื่อการไม่ชำระหนี้นั้นก็ได้อีก ซึ่งผู้ขายมีสิทธิจะบอกเลิกสัญญาก็สามารถทำได้พร้อมกับเรียกค่าเสียหายได้ด้วยตามมาตรา 391 และมาตรา 215

2.4 สิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหาย

เมื่อผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระหนี้ หรือผิดสัญญาในกรณีไม่ปฏิบัติตามสัญญา ผู้ขายมีสิทธิดำเนินการต่อตัวสินค้าพร้อมทั้งเรียกค่าเสียหายได้ หรือใช้สิทธิฟ้องเรียกให้ชำระราคาสินค้าพร้อมค่าเสียหายหรือใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาพร้อมทั้งเรียกค่าเสียหายตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หรือในกรณีผู้ขายไม่ประสงค์จะส่งมอบสินค้าที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ขายอาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากผู้ซื้อแทนการฟ้องให้ชำระราคา (ป.พ.พ. มาตรา 215 และมาตรา 222) นอกจากนี้ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งผู้ซื้อต้องรับผิดชอบเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ หรือภายหลังที่ได้ทำสัญญาแต่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ผู้ซื้อกลายเป็นคนไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ เช่น ผู้ซื้อตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ท่านว่าผู้ซื้อจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ขายเพื่อค่าเสียหายอย่างใดๆอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้นั้นตามมาตรา 218 แห่ง ป.พ.พ. สำหรับขอบเขตค่าเสียหายที่ผู้ขายมีสิทธิได้รับจากผู้ซื้อ คือ ค่าเสียหายตามปกติที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้และอาจเรียกค่าเสียหายในพฤติการณ์พิเศษจากผู้ซื้อ ถ้าเป็นค่าเสียหายที่ผู้ซื้อคาดเห็นหรือควรคาดเห็นได้ล่วงหน้าตามมาตรา 222 แห่ง ป.พ.พ. นอกจากนั้นยังสามารถเรียกดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดได้ด้วย ในกรณีไม่ได้ตกลงดอกเบี้ยกรณีผิดนัดไว้ก็ให้คิดอัตราร้อยละ 7 ครั้งต่อปี ซึ่งศาลสามารถวินิจฉัยให้สูงกว่า 7 ครั้งต่อปีก็ได้ และเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายได้ด้วยตามมาตรา 224 รวมทั้งยังสามารถพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นได้อีกด้วย

หลักกฎหมายของอนุสัญญา หลักกฎหมายอังกฤษ และอเมริกาได้บัญญัติไว้ลักษณะเดียวกับหลักกฎหมายไทยดังนี้ ในกรณีที่ผู้ขายไม่ประสงค์จะเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าและไม่ประสงค์จะส่งมอบสินค้าที่ขายให้กับผู้ซื้ออีกต่อไปหรือไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ผู้ขายอาจเลือกใช้สิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายเพียงอย่างเดียวหรือประกอบกับสิทธิในประการอื่นด้วยก็ได้ เช่น การฟ้องให้ผู้ซื้อชำระราคาและเรียกค่าเสียหาย โดยขอบเขตค่าเสียหายที่ผู้ขายมีสิทธิได้รับจากผู้ซื้อนั้นคือค่าเสียหายตามปกติที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้และอาจได้รับค่าเสียหายในพฤติ

การณพิเศษจากผู้ซื้อได้ถ้าเป็นค่าเสียหายที่คู่สัญญาที่ผิดสัญญาคาดเห็นหรือควรคาดเห็นล่วงหน้าในเวลาทำสัญญา กล่าวคือ ผู้ขายซึ่งฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ซื้อ ผู้ขายมีสิทธิได้รับค่าเสียหายเท่าจำนวนความสูญเสียซึ่งรวมทั้งค่าทดแทนการขาดผลกำไร การขาดทุนซึ่งเป็นผลของการผิดสัญญาแต่ค่าเสียหายนั้นต้องไม่เกินจำนวนความเสียหายซึ่งผู้ซื้อคาดเห็นหรือควรคาดเห็นล่วงหน้าในเวลาทำสัญญา นอกจากนี้หลักกฎหมายของอนุสัญญา หลักกฎหมายอังกฤษ และหลักกฎหมายของอเมริกายังได้บัญญัติเพิ่มเติมในส่วนของการเรียกค่าเสียหายภายหลังการบอกเลิกสัญญาและได้ขายสินค้านั้นต่อให้บุคคลภายนอก โดยผู้ขายมีสิทธิได้รับค่าเสียหายเป็นจำนวนเท่ากับผลต่างระหว่างราคาตามสัญญากับราคาที่ได้รับการขายสินค้าต่อและผู้ขายยังมีสิทธิได้รับค่าเสียหายที่เกิดจากการที่ผู้ซื้อผิดสัญญาหรือจากการขายสินค้านั้นต่อซึ่งอนุสัญญายังได้บัญญัติเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้ขายไม่ได้ขายสินค้าต่อเมื่อบอกเลิกสัญญาและสินค้านั้นมีราคาปัจจุบันของสินค้าที่ซื้อขายกันเวลานั้น ผู้ขายอาจได้รับค่าเสียหายเท่าจำนวนผลต่างระหว่างราคาตามสัญญากับราคาปัจจุบันที่ซื้อขายกัน ณ เวลาเลิกสัญญา (ราคาตลาด) และค่าเสียหายอื่นที่เป็นผลจากการผิดสัญญา แต่ถ้าผู้ขายได้เข้าครอบครองสินค้าก่อนบอกเลิกสัญญา ราคาสินค้าปัจจุบันของสินค้าที่จะมาคำนวณค่าเสียหาย คือ ราคา ณ เวลาที่เข้าครอบครองสินค้าดังกล่าว ในกรณีที่สถานที่ที่ควรส่งมอบสินค้านั้นไม่มีราคาปัจจุบันของสินค้าที่ซื้อขายกันในขณะนั้นก็ให้ใช้ราคาของสถานที่อื่นที่สมควรแทน ซึ่งตามหลักกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติอย่างชัดเจนในการขายสินค้าต่อให้บุคคลภายนอกภายหลังบอกเลิกสัญญาแล้วว่าผู้ขายมีสิทธิจะได้รับค่าเสียหายเป็นประการใดบ้าง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่ากรณีดังกล่าวเมื่อผู้ขายบอกเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาจะกลับคืนสู่ฐานะเดิม จึงเป็นสิทธิของผู้ขายที่จะขายสินค้านั้นต่อให้บุคคลภายนอกหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ขายขายสินค้าดังกล่าวให้บุคคลภายนอกและได้ราคาต่ำกว่าราคาที่ตกลงซื้อขายกันในสัญญาซื้อขายเดิม ผู้ขายมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากผลต่างระหว่างราคาที่ขายต่อกับราคาตามสัญญาได้ นอกจากนี้แล้วถ้าผู้ขายยังได้รับความเสียหายใดๆที่เป็นผลมาจากการผิดสัญญาของผู้ซื้อ ผู้ขายก็สามารถเรียกค่าเสียหายในส่วนนั้นได้ด้วยเพียงแต่ในส่วนของการขายสินค้าต่อหลังจากบอกเลิกสัญญาหลักกฎหมายไทยไม่ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนเท่านั้นเอง แต่กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่น่ามีปัญหาอะไร เพราะสามารถนำมาตรา 222 แห่งป.พ.พ.มาปรับใช้ได้อยู่แล้ว โดยผู้ขายสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ซื้อและยังสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากพฤติการณ์พิเศษได้หากคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็น หรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้า ดังนั้นผู้ขายก็สามารถเรียกค่าเสียหายได้อันเนื่องมาจากผู้ซื้อผิดสัญญาได้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 3735/31 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยผู้ซื้อผิดสัญญาซื้อขายไม่ชำระราคารถยนต์ตามกำหนดและโจทก์บอกเลิกสัญญาแล้ว ขอให้จำเลยใช้เงินที่ขาดจำนวนตามสัญญาซื้อขายหลัง

จากที่ขายรถยนต์ให้แก่ผู้อื่นแล้วจำนวนหนึ่ง กับค่าขาดประโยชน์ที่จะให้บุคคลอื่นเช่าซื้อรถยนต์ อีกจำนวนหนึ่ง เงินทั้งสองจำนวนดังกล่าวเป็นค่าเสียหายที่เป็นผลจากการเลิกสัญญา

นอกจากนี้ตามหลักกฎหมายของอนุสัญญา หลักกฎหมายอังกฤษ และหลักกฎหมายของอเมริกายังได้บัญญัติสิทธิของผู้ขายซึ่งฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ซื้อจะต้องมีหน้าที่บรรเทาหรือปิดป้องความเสียหายในกรณีที่สามารถทำได้ตามสมควรด้วย ถ้าผู้ขายละเลยไม่บรรเทาความเสียหายแล้วผู้ซื้ออาจพิสูจน์ข้อลดค่าเสียหายในจำนวนที่ผู้ขายควรบรรเทาได้ หรือในจำนวนเท่ากับความสูญเสียที่ตนเองได้ก่อขึ้น ซึ่งกฎหมายไทยมาตรา 223 แห่งป.พ.พ. ก็ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน

ในส่วนของการฟ้องร้องบังคับคดีตามกฎหมายในการซื้อขายสินค้าในเมื่อผู้ขายมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าแก่ตนตามสัญญาซื้อขายได้ แต่ถ้าผู้ซื้อไม่ยอมชำระราคาสินค้าแก่ผู้ขาย ผู้ขายก็ต้องฟ้องคดีแก่ผู้ซื้อไม่ว่าจะฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาและค่าเสียหายหรือในกรณีไม่ต้องการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อจึงฟ้องเรียกเฉพาะค่าเสียหาย ตามหลักกฎหมายไทยมาตรา 456 วรรค 1 และวรรค 2 แห่งป.พ.พ. คือ การฟ้องร้องบังคับคดีตามสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ซึ่งตกลงกันเป็นราคาตั้งแต่ห้าร้อยบาทขึ้นไปแล้วจะต้องปรากฏว่าการซื้อขายสังหาริมทรัพย์นั้นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือได้วางประจำไว้หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้ ซึ่งในการซื้อขายระหว่างประเทศในบางครั้งผู้ซื้อและผู้ขายอาจตกลงเสนอราคาและตกลงซื้อขายกันทางโทรสาร โทรพิมพ์ เทเล็กซ์ หรืออาจติดต่อกันทางโทรศัพท์โดยไม่มีการทำสัญญาหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือและไม่มีการวางประจำกันไว้ ซึ่งถ้าผู้ขายฟ้องผู้ซื้อให้ชำระราคาสินค้าในศาลไทย แต่ผู้ซื้อโต้แย้งว่าผู้ขายฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา 456 ดังกล่าวได้หรือไม่ หรือในกรณีทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศโดยตกลงให้ผู้ซื้อชำระราคาโดยเปิดเช็คเดอรัออพเครดิทซึ่งผู้ซื้อก็เปิดเช็คเดอรัออพเครดิทต่อธนาคารเรียบร้อยแล้ว แต่ธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเครดิตโดยไม่ชอบ หรือผู้ขายปฏิเสธส่งมอบสินค้า ผู้ขายหรือผู้ซื้อจะได้แม้ว่าการที่ผู้ซื้อจัดหาเครดิตแล้วถือเป็นการชำระหนี้ตามสัญญาได้หรือไม่

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 3246/2537 โจทก์เป็นบริษัทในประเทศสวีเดนแลนด์ ติดต่อซื้อข้าวหนึ่งชนิด 5% จำนวน 5,250 ตัน ทางโทรพิมพ์จากจำเลยซึ่งเป็นบริษัทอยู่ในประเทศไทยมีหลักฐานเป็นโทรพิมพ์ว่าการซื้อขายข้าวหนึ่งระหว่างโจทก์จำเลยได้เกิดขึ้นแล้ว โจทก์จึงขอเปิดเช็คเดอรัออพเครดิทกับธนาคารอินโดสุเอช สาขาเจนีวา ประเทศสวีเดนแลนด์ ซึ่งธนาคารอินโดสุเอชได้เปิดเช็คเดอรัออพเครดิทผ่านมายังธนาคารกรุงเทพ จำกัด สำนักงาน

ใหญ่เพื่อชำระเงินให้แก่จำเลย และโจทก์ได้แจ้งให้จำเลยทราบว่าจะนำเรือมารับสินค้าที่ทำเรือ
กรุงเทพระหว่างเวลาที่กำหนดและขอให้จำเลยส่งมอบข้าวหนึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ต่อมาจำเลย
มีหนังสือถึงโจทก์ปฏิเสธที่จะส่งมอบสินค้าตามสัญญา

ศาลฎีกาพิพากษาว่า การซื้อขายข้าวหนึ่งระหว่างโจทก์กับจำเลยทั้งสองได้เกิดขึ้นแล้ว
เมื่อการเจรจาติดตามเอกสารโทรพิมพ์หมายเลข จ.5 ถึง จ.9 แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์มาตรา 456 วรรคสอง กำหนดว่าสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ซึ่งตกลงกันมีราคาห้า
ร้อยบาท หรือนั้นขึ้นไปสัญญาจะซื้อขาย คำมั่นในการขายทรัพย์ที่มีราคาห้าร้อยบาทหรือ
กว่านั้นขึ้นไปต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ หรือได้วางประจำไว้
หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้วจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ ตามเอกสารหมายเลข จ.5 ถึง จ.9 ไม่
ปรากฏหลักฐานการชำระหนี้บางส่วนหรือการวางมัดจำหรือลายมือชื่อของจำเลยที่ต้องรับผิด
โจทก์จึงไม่สามารถฟ้องร้องให้บังคับคดีแก่จำเลยทั้งสองได้ ที่โจทก์ฎีกาโต้แย้งว่าคงใจใน
เอกสารดังกล่าว ศาลฎีกาตรวจแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีได้โต้แย้งและว่ากล่าวมาก่อนในศาลชั้น
ต้น ทั้งไม่ปรากฏคงใจในเอกสารดังกล่าวแต่อย่างใด คดีฟังได้ว่าสัญญาตกลงซื้อขายข้าว
หนึ่งระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 ไม่สามารถจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยฎีกา
โจทก์ในปัญหาอื่นต่อไป

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะเห็นว่าการชำระราคาสินค้าด้วยเครดิตถือเป็นการ
ชำระหนี้โดยมีเงื่อนไข ดังนั้นหากผู้ขายไม่ได้รับเงินจากธนาคารหนี้ของผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขาย
ก็ยังไม่ระงับ²⁰ (เว้นแต่จะตกลงกันให้เป็นการชำระหนี้โดยเสร็จเด็ดขาด ซึ่งจะไม่มีปัญหาใน
กรณีนี้เพราะผู้ขายฟ้องผู้ซื้ออีกไม่ได้แล้ว) ซึ่งการชำระราคาสินค้าด้วยเครดิตจึงยังไม่ถือว่าเป็น
การชำระหนี้บางส่วนหรือทั้งหมดจนกว่าผู้ขายจะได้รับเงินตามเครดิตนั้นแล้ว ดังนั้น ในกรณีนี้
ถ้าสัญญาซื้อขายระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายไม่ปรากฏหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ซื้อเป็น
สำคัญหรือได้มีการวางมัดจำกันแล้ว ผู้ซื้อก็ไม่อาจฟ้องร้องบังคับผู้ขายได้ หรือในกรณีผู้ซื้อ
ปฏิเสธไม่ชำระหนี้หรือธนาคารปฏิเสธไม่ชำระเงินตามเครดิตโดยไม่ชอบ ผู้ขายก็ไม่อาจฟ้องร้อง
บังคับผู้ซื้อได้ อย่างไรก็ตามการชำระหนี้บางส่วน หรือ "Part Performance" ตามถ้อยคำที่ใช้
ในป.พ.พ. บรรพ 3 ฉบับภาษาอังกฤษนั้นน่าจะมีถ้อยคำกว้างกว่านี้ที่จะต้องชำระราคาหรือส่ง
มอบทรัพย์สินที่ขายเท่านั้น เพราะคำว่า "Performance" หมายถึง การปฏิบัติตามหรือความ
สำเร็จของคำมั่น (Promise) สัญญา (Contract) หรือหนี้ (Obligation) อื่นๆตามข้อกำหนดของ

²⁰ โปรดดูรายละเอียดเรื่องนี้ในอรรถาธิบาย ตั้งวงศียอดบึง, "สิทธิของผู้ขายที่มีต่อธนาคาร
และผู้ซื้อในกรณีการซื้อขายระหว่างประเทศเมื่อธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเครดิตหรือพ.พ.พ."
หน้า 224-228.

มัน (Henry Campbell Black. Black's Law Dictionary, 1979: 1024 อ้างถึงในอริจิวา ดั่งวงศ์ ยอดยิ่ง, 2534: 230) และคำว่าหนึ่งนั้นก็อาจเป็นหนึ่งกระทำการ ละเว้นกระทำการก็ได้ ดังนั้น ในสัญญาซื้อขายคู่สัญญาจึงอาจตกลงให้คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีหนี้ตามสัญญาหลายประการ เช่น อาจตกลงให้ผู้ซื้อนอกจากมีหนี้ต้องชำระราคาทรัพย์สินที่ซื้อขายแล้ว อาจกำหนดให้มีหนี้ต้องกระทำการหรือละเว้นกระทำการอีกก็ได้ ดังนั้นในกรณีของสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศที่กำหนดให้ผู้ซื้อชำระราคาโดยเครดิตก็เช่นกัน ซึ่งเป็นข้อสัญญาที่กำหนดหนี้ของผู้ซื้อที่จะต้องจัดหาเครดิตให้แก่ผู้ขายนอกเหนือจากหนี้ที่จะต้องชำระราคาสินค้าให้แก่ผู้ขายด้วย ดังนั้น การที่ผู้ซื้อจัดหาเครดิตให้แก่ผู้ขายแล้วจึงถือว่าผู้ซื้อได้ชำระหนี้ตามสัญญาบางส่วนให้กับผู้ขายแล้ว ตามมาตรา 456 ผู้ขายจึงสามารถฟ้องร้องให้บังคับคดีแก่ผู้ซื้อได้โดยไม่ต้องห้ามตามมาตรา 456 โดยใช้เครดิตที่ธนาคารส่งให้ผู้ขายเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้บางส่วน²¹

ซึ่งตามหลักกฎหมายอนุสัญญาและหลักกฎหมายอังกฤษได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน คือ สัญญาซื้อขายไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือและไม่อยู่ภายใต้การบังคับใดๆในเรื่องแบบของสัญญา เมื่อเกิดการฟ้องร้องบังคับคดี ผู้ขายก็สามารถฟ้องร้องได้โดยสามารถพิสูจน์ความมืออยู่ได้โดยวิธีใดๆ รวมถึงการพิสูจน์โดยพยานบุคคล ซึ่งอนุสัญญายังได้บัญญัติไว้โดยชัดเจนว่าโทรพิมพ์หรือโทรเลขก็ถือว่าเป็นลายลักษณ์อักษรชนิดหนึ่งตามข้อ 13 ของอนุสัญญา สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ ซึ่งบัญญัติไว้แตกต่างจากหลักกฎหมายไทยในเรื่องการฟ้องร้องบังคับคดีเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยบัญญัติไว้ชัดเจนกว่าและสามารถแก้ปัญหาในเรื่องหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีได้ชัดเจน และป้องกันปัญหาการโต้แย้งในชั้นพิจารณาได้ด้วย

ส่วนหลักกฎหมายของอเมริกาได้บัญญัติไว้ในลักษณะใกล้เคียงกับหลักกฎหมายไทย แต่แตกต่างจากหลักกฎหมายของอนุสัญญา และหลักกฎหมายอังกฤษในส่วนของ การฟ้องร้องบังคับคดี คือ การทำสัญญาซื้อขายสินค้าตามกฎหมายของอเมริกาไม่ต้องมีแบบเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด แต่ถ้าเมื่อใดมีการซื้อขายสินค้าตั้งแต่ US\$ 500 ขึ้นไปจะต้องทำเป็นหนังสือหรือลายลักษณ์อักษรที่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่าได้มีการทำสัญญาซื้อขายขึ้นระหว่างคู่สัญญา หรือหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนของฝ่ายนั้น จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ แต่ถ้าไม่มีเอกสารดังกล่าวก็จะฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้ เพียงแต่เกิดสัญญาซื้อขายขึ้นแล้วเท่านั้น อย่างไรก็ตามหลักกฎหมายอเมริกาก็มีข้อยกเว้นที่ไม่

²¹ อริจิวา ดั่งวงศ์ ยอดยิ่ง, "สิทธิของผู้ขายที่มีต่อธนาคารและผู้ซื้อในกรณีการซื้อขายระหว่างประเทศเมื่อธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิต" หน้า 229-231.

ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ ถ้าการซื้อขายสินค้าที่มีมูลค่าตั้งแต่ US\$ 500 ขึ้นไป เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นมาเพื่อผู้ซื้อโดยเฉพาะ และไม่เหมาะสำหรับที่จะขายให้บุคคลอื่น ๆ ซึ่งผู้ขายได้ทำการเริ่มผลิตหรือได้ตกลงสั่งซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิต เช่น กระจก ซึ่งผลิตขึ้นเป็นขนาดพิเศษสำหรับผู้ซื้อโดยเฉพาะ ถ้าเกิดข้อพิพาทขึ้น ผู้ซื้อไม่ชำระราคา ผู้ขายก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ถึงแม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือในการทำสัญญาซื้อขายสินค้านั้นก็ตาม ซึ่งหลักกฎหมายไทยจะมีการบัญญัติเพิ่มขึ้นในส่วนของกรวางประจำ หรือชำระหนี้บางส่วน ก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.5 การระงับไปซึ่งสิทธิเรียกร้อง

ผู้ขายจะถูกระงับสิทธิเรียกร้องเมื่อผู้ซื้อได้ปฏิบัติการชำระราคาค่าสินค้าครบถ้วนแล้ว หรือปฏิบัติการชำระหนี้ครบถ้วนแล้วตามสัญญาหรือตามที่ผู้ขายฟ้องเรียกร้องในกรณีผู้ขายใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระราคาและเรียกค่าเสียหายหรือเรียกค่าเสียหายอย่างเดียวและศาลบังคับให้ตามสิทธิที่เรียกร้องนั้น หรือบุคคลภายนอกเข้าทำการชำระหนี้แทนผู้ซื้อก็ได้เมื่อผู้ขายยอมรับการชำระหนี้นั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ หรือจะขัดกับเจตนาอันคู่กรณีได้แสดงไว้ตามมาตรา 314 นอกจากนั้นในหลักกฎหมายไทยมาตรา 219 วรรคแรก แห่งป.พ.พ. ได้บัญญัติให้ผู้ซื้อหลุดพ้นจากการชำระหนี้ ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ทำสัญญา และผู้ซื้อไม่ต้องรับผิดชอบหรือผู้ขายแสดงเจตนาต่อผู้ซื้อว่าจะปลดหนี้ให้ตามมาตรา 340 หรือหักกลบหนี้ตามมาตรา 341 หรือแปลงหนี้ใหม่ตามมาตรา 349 ซึ่งทำให้หนี้เดิมระงับ เมื่อหนี้เดิมระงับสิทธิเรียกร้องดังกล่าวที่มีอยู่ต่อผู้ซื้อหลังจากผู้ซื้อผิดสัญญา ก็ระงับตามไปด้วย ซึ่งเป็นอำนาจของผู้ขายที่จะใช้สิทธิเรียกร้องที่มีอยู่ต่อไปถ้าผู้ซื้อยังไม่ชำระหนี้หรือจะระงับสิทธิเรียกร้องนั้น แต่ถ้าผู้ขายยังคงใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวผู้ขายก็ต้องใช้ภายในอายุความ 10 ปีนับแต่มีสิทธิเรียกร้องนั้นตามมาตรา 193/30 แห่งป.พ.พ. แต่ถ้าผู้ขายไม่ใช้สิทธิเรียกร้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สิทธิเรียกร้องนั้นเป็นอันขาดอายุความ และผู้ซื้อไม่มีสิทธิที่จะปฏิเสธการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นได้ตามมาตรา 193/9 และมาตรา 193/10 ซึ่งอายุความดังกล่าวคู่สัญญาจะตกลงให้คงใช้หรือขยายออกหรือย่อเข้าไม่ได้ตามมาตรา 193/11 เนื่องจากเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นคู่กรณีจะตกลงให้ผิดแผกแตกต่างจากที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้

นอกจากนี้ในการทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศตามหลักกฎหมายไทยมาตรา 456 วรรค 1 และ 2 คือ การฟ้องร้องบังคับคดีตามสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาตั้งแต่

ห้าร้อยบาทขึ้นไปแล้วจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ (คือผู้ซื้อ) หรือได้วางประจำไว้ หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ ถ้าการซื้อขายดังกล่าวไม่มีเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ขายก็ฟ้องร้องบังคับคดีต่อผู้ซื้อไม่ได้จึงทำให้สิทธิเรียกร้องระงับไปเช่นกัน

ตามหลักกฎหมายอนุสัญญา หลักกฎหมายอังกฤษ และหลักกฎหมายอเมริกา ก็ได้บัญญัติในลักษณะกว้างๆ ไว้ในทำนองเดียวกับหลักกฎหมายไทย คือ สิทธิเรียกร้องของผู้ขายจะระงับไปต่อเมื่อผู้ซื้อได้ปฏิบัติการชำระราคาสินค้า หรือปฏิบัติการชำระหนี้ครบถ้วนแล้ว ตามสัญญาหรือตามที่ผู้ขายฟ้องเรียกร้อง ในกรณีผู้ขายใช้สิทธิฟ้องเรียกให้ชำระราคาหรือเรียกค่าเสียหายและศาลบังคับให้ตามสิทธิเรียกร้องนั้น หรือบุคคลภายนอกชำระหนี้ให้ผู้ขายแทนผู้ซื้อ โดยผู้ขายยอมรับการชำระหนี้ดังกล่าว และไม่เป็นการขัดต่อเจตนาของคู่กรณี นอกจากนี้ในอนุสัญญาในข้อ 79 ยังได้กำหนดให้ผู้ซื้อหลุดพ้นจากการชำระหนี้ ถ้าการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัยโดยไม่ใช่เพราะความผิดของผู้ซื้อ และเป็นเหตุการณ์ที่อยู่นอกเหนืออำนาจควบคุมของผู้ซื้อและผู้ซื้อไม่ควรคาดหมายได้ในเวลาเข้าทำสัญญา ซึ่งบัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกับหลักกฎหมายไทย

ในส่วนของการฟ้องร้องบังคับคดี หลักกฎหมายอเมริกายังได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกับหลักกฎหมายไทยในการทำสัญญาซื้อขายสินค้าที่มูลค่าตั้งแต่ US\$ 500 ขึ้นไป และเป็นสินค้าที่ไม่เข้าข่ายยกเว้น คือ ไม่เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นมาเพื่อผู้ซื้อโดยเฉพาะ และไม่เหมาะสมสำหรับที่จะขายให้บุคคลอื่นๆซึ่งผู้ขายได้เริ่มทำการเริ่มผลิตหรือได้ตกลงสั่งซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิตตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถ้าเกิดข้อพิพาทขึ้นจะฟ้องร้องบังคับคดี สัญญาดังกล่าวจะต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนของฝ่ายนั้น จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ ถ้าไม่มีหนังสือหรือหลักฐานเป็นหนังสือดังกล่าว ผู้ขายก็จะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ สิทธิเรียกร้องนั้นก็ป็นอันระงับสิ้นไปได้เช่นกัน ซึ่งอนุสัญญาได้บัญญัติไว้โดยปกติการทำสัญญาซื้อขายสินค้าไม่ต้องมีแบบ และถ้ามีการฟ้องร้องบังคับคดีก็สามารถฟ้องร้องได้โดยสามารถนำพยานบุคคลขึ้นสืบและยังได้กำหนดให้โทรพิมพ์ หรือโทรเลขถือเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษรชนิดหนึ่งซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ด้วย โดยหลักกฎหมายอังกฤษก็ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน แต่อนุสัญญายังได้บัญญัติเพิ่มเติมในส่วนที่ว่าถ้าในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีกฎหมายภายในเรื่องซื้อขายบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือทำเป็นหนังสือ และคู่สัญญาฝ่ายนั้นได้ตั้งข้อสงวนให้ต้องทำสัญญาซื้อขายกับคนของตัวต้องทำเป็นหนังสือแล้วตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อคู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศขึ้นโดยตกลงกันด้วยวาจาไม่ได้ทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่

อย่างไร เมื่อเกิดกรณีข้อพิพาทขึ้น คู่สัญญาที่ไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ ก็อาจเป็นเหตุให้สิทธิเรียกร้องนั้นระงับไปได้เช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย